

2024:13

MÄNS DELAKTIGHET OCH ANSVAR

En kunskapsöversikt om att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor

Jämställdhetsmyndigheten

Göteborg, november 2024

Rapport 2024:13

Dnr: ALLM 2024/312

Har du frågor om denna publikation, kontakta:

Mikael Thörn

Telefon 070 - 784 74 72

INNEHÅLL

Mäns delaktighet och ansvar	1
Sammanfattning.....	5
1. Inledning.....	9
Mål och syfte.....	9
2. Bakgrund	11
Nationellt.....	11
En modern mansrörelse växer fram	11
Medveten statlig maskulinitetspolitik	11
Mäns engagemang för jämställdhet går för långsamt.....	12
Mäns våld mot kvinnor fortsätter vara ett allvarligt samhällsproblem.....	12
Internationellt.....	13
Förenta nationerna	13
Europeiska unionen (EU).....	15
Maskulinitet och våld	16
Engagera pojkar och män i våldsprevention – ett växande fält	18
Våldsförebyggande program.....	18
Lovande genusförändrande våldspreventiva insatser	19
Varför är mäns delaktighet och ansvar viktigt	21
3. Genomförande – intervjuer och forskning	23
Intervjuer.....	23
Översikt av aktuell forskning.....	24
4. Kunskapssammanställning –intervjuer och forskning.....	26
Inledning	26
Vad uppgav kvinnorna för skäl till sitt engagemang.....	26
Vad uppgav männen för skäl till sitt engagemang	27
Kvinnor visar vägen	27
Genom andra sociala orättvisor	28
Universitet/högskola och genusvetenskap	28
Arbetsplatsen.....	28
Konsekvenser av traditionella maskulinitetsnormer	29
Föräldraskap.....	30
Sammanfattande om varför männen uppgav att de engagerat sig.....	30
Kompletterande forskning om att engagera män.....	31
Rekrytering - strategier att nå män	31
Långsiktighet och vad män gör.....	32
Vilka är männen.....	33
Möjligheter/motstånd	33
Kvinnornas röster om möjligheter.....	33
Männens röster om möjligheter	33
Motstånd kvinnor möter	34
Motstånd män möter.....	34
Varför fortsätta trots motstånd?	34
Utmaningar med mäns engagemang	35
Nulägesanalys - vad har utvecklats	36
Nulägesanalys - vad har gått bakåt.....	37
Vad krävs för att uppnå en samhällsförändring.....	38

5. Sammanfattande slutsatser	40
Kunskapsutveckling för att stärka förutsättningarna för mäns delaktighet och ansvar.....	40
Det finns många positiva faktorer att bygga vidare på.....	40
Medvetenhet om kvinnors verklighet - centralt för män som engagerar sig	42
Utmaningar och motstånd med att stå upp för kvinnors rättigheter	42
Konsekvenser av traditionella maskulinitetsnormer påverkar.....	43
Om att nå män där de befinner sig	45
Mäns delaktighet och ansvar - en process som växer fram.....	46
6. English summary	48
7. Bilagor.....	52
Bilaga 1 - Namn, titel och organisation på de som intervjuades.....	52
Bilaga 2 - Hur gjordes intervjuerna.....	55
Bilaga 3 - Intervjufrågor	57
Bilaga 4 - Underlag beställning Malmö universitet.....	58

SAMMANFATTNING

Inom ramen för arbetet med regeringens nationella jämställdhetspolitiska mål, ska Jämställdhetsmyndigheten främja förebyggande insatser mot mäns våld mot kvinnor och stödja genomförandet av den Nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.¹ I strategin betonas två faktorer; vikten av förebyggande insatser, med fokus på våldsutövare och maskulinitetsnormer, samt mäns delaktighet och ansvar. Det senare är ett område där det finns begränsat med kunskap. Myndigheten har därför valt att göra en kunskapsinventering, som består av två delar. Dels en undersökning av aktuell nationell och internationell forskning, dels en intervjustudie. Syftet är att undersöka vilka faktorer som kan stärka förutsättningarna för att fler pojkar och män aktivt väljer att bli delaktiga och ta ansvar för att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor.

En del av kunskapsinventeringen består av en genomsökning av aktuell nationell och internationell forskning som Malmö universitet genomfört, med fokus på området mäns engagemang mot mäns våld mot kvinnor.

Utgångspunkten internationellt² såväl som nationellt³ är att mäns delaktighet och ansvar för att uppnå ett jämställt samhälle och att stoppa mäns våld mot kvinnor, är en nyckelfaktor till förändring. Det har betonats i ökande grad i internationella dokument och åtaganden,⁴ inom forskning⁵ och beskrivs globalt som en växande rörelse.⁶

Forskningen belyser att det väcker motstånd att aktivt ta ansvar och stå upp för kvinnors rättigheter. Hittills är det alltför få män som tagit detta steg, vilket både kan handla om okunskap, men även om ett direkt motstånd mot att verka för ett jämställt

¹ Skr. 2016/17:10, *Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*

² United Nations General Assembly (2018)

³ SOU 2014:6 *Män och jämställdhet; betänkande av utredningen om män och jämställdhet*; Järvklo Niclas (2022) *Den nye mannen - Statlig maskulinitetspolitik i Sverige från 1980-talet till 2020-talet*, Stockholms universitet;

⁴ Barker Gary & Peacock Dean (2014) *Working with men and boys to prevent gender-based violence: principles, lessons learned and ways forward*

⁵ Flood Michael (2019) *Engaging Men and Boys in Violence Prevention*, Palgrave mcMillan: Wells Lana & Lorenzetti Liza (2013), *Engaging men and boys in domestic violence prevention, opportunities and promising approaches*, The university of Calgary; Flood Michael & Lang James (2014) *From Work with Men and Boys to Changes of Social Norms and Reduction of Inequities in Gender Relations: A Conceptual Shift in Prevention of Violence Against Women and Girls*, The Lancet

⁶ Kimball Ericka & Edleson Jeffrey L. m fl (2013), *Global efforts to engage men in preventing violence against women: an international survey*, *Violence against women* 19(7) 924-939; Casey Erin A. & Tolman Richard M. m fl (2019) *Global efforts to engage men and boys in gender-based violence prevention*, *Global social welfare* 6: 215-218; Flood (2019)

samhälle.⁷ Forskningen visar att det finns avgörande förutsättningar för mäns aktiva arbete för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor. En av de grundläggande utgångspunkterna är att männen måste vara fullt medvetna om kvinnors verklighet och ha kunskap om vad jämställdhet och mäns våld mot kvinnor är. En annan utgångspunkt är att män behöver utmana andra mäns våld och sexism och hålla varandra ansvariga.⁸

Det finns samtidigt många positiva faktorer som kan öka förutsättningar för att fler pojkar och män aktivt väljer att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor:

- Föräldraskap⁹
- Potentialen i mäns ledarskap¹⁰
- Arbetsplatsen och utbildningsinstitutioner som arenor för att nå många män
- De flesta män utövar inte våld eller stödjer mäns våld mot kvinnor¹¹
- Många män gör motstånd mot skadliga maskulinitetsnormer¹²
- Män kan förändra andra män, vara en del av lösningen och har genom maktpositioner och tillgång till ekonomiska resurser generellt större möjligheter till att genomdriva förändring i samhällsliga institutioner och strukturer¹³
- Män har mycket att vinna på jämställdhet såsom välbefinnande, bättre hälsa och bättre relationer till både kvinnor, barn och andra män, samt minskat våld¹⁴

Män kan, som många av de intervjuade männen beskriver, få känna gemenskap och stöd av likasinnade. Män kan också inom ramen för ett arbete för ett jämställt samhälle, tillsammans med andra män göra andra former av maskuliniteter, som inte är styrda av traditionella förväntningar.¹⁵ Studier visar även hur det finns lovande våldsförebyggande

⁷ Pease, Bob (2008). *Engaging Men in Men's Violence Prevention: Exploring the Tensions, Dilemmas and Possibilities*. Sydney: Australian Domestic & Family Violence Clearinghouse: SOU 2014:6: Regeringskansliet (2002) *Vill man ha jämställdhet: Slutrapport för projekt Män och jämställdhet*: Flood (2019):

⁸ Wells & Lorenzetti (2013)

⁹ Wells & Lorenzetti (2013)

¹⁰ Eriksen Shelley J. & Katz Jackson (2023) *Credit where it is due: gender violence prevention education as a leadership issue* Chapter 7 in the book; *A Research Agenda for Gender and Leadership*, Elgar Research Agendas

¹¹ Flood (2019)

¹² Barker Gary & Heilman Brian (2018) *Masculine norms and violence – making the connection*, Promundo

¹³ Flood (2019)

¹⁴ United Nations: Commission on the Status of Women (2004) *The role of men and boys in achieving gender equality*, E/CN.6/2004/9: Flood (2019)

¹⁵ Flood (2019): Carlsson Juliana & Casey Erin m fl (2016) *What motivates men's involvement in Gender-based violence prevention? Latent class profiles and correlates in an international sample of men*, *Men and masculinities* Vol 20(3) 294-316

program, nationellt och internationellt, där en genusförändrande ansats¹⁶ och integrerad kunskap om kopplingen mellan maskulinitetsnormer och våld visar bättre resultat.¹⁷

Den andra delen av kunskapsinventeringen består av intervjuerna som har fokus på varför män väljer att vara delaktiga i jämställdhetsfrågor. Trettio män med mångårig erfarenhet från arbete inom detta kunskapsfält intervjuades. Genom intervjuerna förmedlas mäns egna beskrivningar av varför de valt att engagera sig, vilka möjligheter och motstånd de upplevt, deras nulägesanalys om vad som utvecklats och vad de anser gått bakåt. Samt vilka de viktigaste faktorerna är för att åstadkomma en mer genomgripande samhällsförändring. Intervjuerna med männen har kompletterats med intervjuerna av elva kvinnor som har lång erfarenhet inom området.

Männen som intervjuades uppger att en bakgrund till deras engagemang, varit hur en medvetenhet om att samhället inte är jämställt successivt vuxit fram. De beskriver hur olika faktorer påverkat dem, där en av de tydligaste har varit att betydelsefulla kvinnor i deras närhet visat vägen. Vidare har arbetsplatsen, universitet/högskolestudier eller föräldraskap varit viktiga aspekter som påverkat männens delaktighet och ansvarstagande. En annan viktig faktor som flera män upplevde hade inverkan på att förstå kön som en fundamental social orättvisa, var genom kunskap om andra sociala orättvisor, kopplat till rasism, klass, kolonialism, homofobi. En ytterligare betydelsefull aspekt som lyfts fram av de som intervjuats är kopplingen till traditionella maskulinitetsnormer, antingen genom att inte vilja anpassa sig efter stereotypa förväntningar, eller att själv drabbas, direkt eller indirekt, av konsekvenser av mäns våld. Männen har fått mycket positiv bekräftelse för att de står upp för jämställdhet och kvinnors rättigheter. De ser att de lätt kan placeras på en piedestal, men de möter också liknande motstånd som kvinnor som arbetar inom området. Motståndet är dock inte lika omfattande och allvarligt för männen.

Männen fortsätter att arbeta trots motståndet på grund av insikten om konsekvenserna av ojämställdhet, samt att de inte accepterar orättvisor. De vill påverka och upplever att de gör skillnad. De lyfter också fram betydelsen av att få arbeta med och möta inspirerande människor som delar samma kunskap. Männen ser också att de blir förebilder för andra, särskilt pojkar och män.

Trots att både männen och kvinnorna som intervjuades ser oroande trender lyfter de även fram vad de tycker har utvecklats. Män ser ett större intresse av att prata om jämställdhet och maskulinitet, det finns fler kvinnliga ledare och feministiska förebilder, rörelser som #metoo har ökat medvetandet hos både män och kvinnor om jämställdhetsfrågor.

Männen som intervjuades har alla ett långsiktigt och pågående engagemang. Det finns män som idag tar ett aktivt ansvar och är förebilder för andra pojkar och män. Forskning

¹⁶ WHO (2007), Barker Gary & Ricardo Cristine & Nascimento Marcos, *Engaging Men and Boys in Changing Gender-Based Inequity in Health: Evidence from Programme Interventions*

¹⁷ Franzén Anna & Gottzén Lucas (2020) *Våldsprevention i Sverige: En forskningsöversikt*, Stockholm universitet

visar att det gäller att nå män där de är, och att anpassa insatser i relation till olika maktordningar samt till mäns olika positioner i livet.¹⁸

Sammanfattande slutsatser:

- Anpassa initiativ efter sammanhang och utgå från en förståelse av olika maktordningar och livspositioner som män kan befinna sig i
- Försöka nå och engagera män på de arenor där de redan befinner sig
- Möjliggöra för män att uttrycka sårbarhet samt erfarenhet av och rädsla för våldsutsatthet
- Länka mäns våld mot kvinnor till mäns våld mot andra män, våld mot sig själva och deras ohälsa, genom att belysa kunskap om kopplingen till skadliga maskulinitetsnormer

Den kunskap och de erfarenheter som förmedlas genom intervjuerna och forskningen, visar på möjligheter till att utveckla och stärka förutsättningarna för att fler pojkar och män vill stå upp för och ta ansvar för att stärka kvinnors rättigheter och verka för ett jämställt samhälle fritt från våld.

¹⁸ Santhya K. G. & Zavier A. J. Francis (2022) *Long term Impact of exposure to a gender transformative program among young men: findings from a longitudinal study in Bihar, India*, Journal of adolescent health 70

1. INLEDNING

Mål och syfte

Jämställdhetsmyndigheten ska på uppdrag av regeringen arbeta med uppföljning, analys, samordning, kunskap och stöd i syfte att regeringen skall uppnå det jämställdhetspolitiska målet, att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det är en övergripande målsättning som har sex delmål; en jämn fördelning av makt och inflytande; ekonomisk jämställdhet; en jämställd utbildning; en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet; en jämställd hälsa samt att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. De jämställdhetspolitiska målen hänger intimt samman med varandra.

En del av arbetet är att främja utvecklingen av förebyggande insatser mot mäns våld mot kvinnor och arbeta med att stödja genomförandet av Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, som inkluderar arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck samt mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Strategins fyra målsättningar är:

- ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld¹⁹;
- förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn;
- effektivare brottsbekämpning
- förbättrad kunskap och metodutveckling.

I strategin betonas två faktorer särskilt; vikten av förebyggande insatser, med fokus på våldsutövare och maskulinitetsnormer, samt mäns delaktighet och ansvar.²⁰

Mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt brott mot mänskliga rättigheter och ett globalt samhälls- och folkhälsoproblem. Våldet förstås både som ett uttryck för en maktobalans mellan kvinnor och män, samt ett sätt att återskapa en ojämlik maktordning. Förenta Nationerna (FN) betonar att maktobalansen har lett till mäns dominans över kvinnor, samt skapat en könsdiskriminerade samhällsstruktur, där våldet anses tvinga kvinnor in i en underordnad ställning.²¹ Därför är det jämställdhetspolitiska arbetet i sin helhet centralt. Enligt Världshälsoorganisationen (World Health Organization - WHO) är en av de sju evidensbaserade strategierna för att förebygga mäns våld mot kvinnor att främja

¹⁹ I juni 2024 presenterades ett nytt åtgärdsprogram för 2024–2026. Regeringens ökade fokus på preventiva och återfallsförebyggande åtgärder, har därför i denna målsättning delats upp i två: I) Tidiga och förebyggande insatser med fokus på barn och unga och hedersrelaterat våld och förtryck II) Återfallsförebyggande insatser med fokus på våldsutövare. Källa; Regeringskansliet (Diarienummer: A2024/00869) Fri och trygg utan våld och förtryck: Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel 2024–2026

²⁰ Skr. 2016/17:10

²¹ United Nations (1993) *Declaration on the Elimination of Violence against Women*, General Assembly resolution 48/104

jämställdhet.²² Dessutom understryks behovet av pojkars och mäns aktiva engagemang och ansvarstagande i strävan efter att uppnå ett jämställt samhälle och stoppa mäns våld mot kvinnor både av FN²³, statliga utredningar²⁴ och forskning²⁵ som en nyckelfaktor och en angelägen åtgärd, både på global och nationell nivå.²⁶ Samtidigt finns det lite kunskap om varför män väljer att aktivt stå upp för kvinnors rättigheter och motverka mäns våld mot kvinnor. Den forskning som finns är huvudsakligen från USA och Australien.²⁷

Jämställdhetsmyndigheten har därför valt att ta fram en kunskapsöversikt, med fokus på varför män aktivt väljer att vara delaktiga och ta ansvar för att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor. Den har sin utgångspunkt i aktuell nationell och internationell forskning samt intervjuer med män och kvinnor som har lång erfarenhet av att på olika sätt arbeta för jämställdhet, där några haft ett särskilt fokus på att motverka mäns våld mot kvinnor. Syftet med denna kunskapsinventering är att undersöka vilka faktorer som skulle kunna stärka förutsättningarna för att fler pojkar och män aktivt väljer att bli delaktiga och ta ansvar för att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor.

²² WHO (2010) *Violence prevention: the evidence*

²³ United Nations General Assembly (2018)

²⁴ SOU 2014:6

²⁵ Järvklo (2022); Flood (2019)

²⁶ Wells & Lorenzetti (2013); Flood & Lang (2014)

²⁷ Westmarland Nicole, Almqvist Anna-Lena, Egeberg Holmgren Linn m fl, (2021) *Men's activism to end violence against women: voices from Spain, Sweden and the UK*, Bristol university press

2. BAKGRUND

Nationellt

En modern mansrörelse växer fram

Under 1970-talet institutionaliserades begreppet jämställdhet och kampen för kvinnors rättigheter ansågs innebära en frigörelse både för kvinnor och män. Ett fokus på en ny positiv mansroll skulle lösa frågan om jämställdhet, utifrån att kvinnor och män ansågs ha gemensamma intressen.

I början på 1980-talet inrättades världens första statliga mansgrupp, där en av grundfrågorna var hur män skulle kunna engageras i arbetet för ett jämställt samhälle. Fokus låg fortfarande på att utveckla en ny mansroll där män skulle sträva efter en jämställd praktik, men i början av 1990-talet betonades alltmer mäns makt och kvinnors underordning och vikten av att bryta en ojämlik maktstruktur. Samtidigt blev frågan om mäns ansvar som föräldrar centralt genom den arbetsgrupp som tillsattes av den nyttillträdde regeringen i början av 1990-talet. Det beskrevs som att en modern mansrörelse började växa fram, där fokus låg på att öka mäns uttag av föräldraledighet. Under slutet på 1990-talet och i början av 2000-talet knöts även behovet av mäns engagemang till samhällsproblemet mäns våld mot kvinnor.²⁸

Medveten statlig maskulinitetspolitik

Sverige var i ett internationellt perspektiv pionjärer i sin uttalade strävan efter att främja utvecklingen av jämställda män och därmed stärka mäns delaktighet i ett arbete för ett jämställt samhälle. Sedan 1980-talet fram till 2020-talet, har olika regeringsbildningar, inom ramen för det jämställdhetspolitiska arbetet, tagit initiativ till att på olika sätt engagera män i jämställdhetsfrågor. Forskaren Niclas Järvklo använder i sin avhandling begreppet statlig maskulinitetspolitik²⁹ för att analysera de politiska satsningar som satt fokus på mäns engagemang för ett jämställt samhälle. Där beskrivs att den medvetna statliga maskulinitetspolitiken har synliggjort frågan samt bidragit till en kunskapsutveckling över tid, samtidigt som varje ny satsning kan beskrivas som avgränsade projekt. I en genomgång av genomförda initiativ har många maskulinitetspolitiska utredningar dragit slutsatserna att det inte räcker med att enbart försöka påverka attityder för att uppnå en jämställd praktik och att det kan vara enklare att tala om mäns engagemang för ett jämställt samhälle, än att åstadkomma förändring genom politiska reformer.³⁰

²⁸ Järvklo (2022)

²⁹ Järvklo (2022), sid 20-21

³⁰ Järvklo (2022)

Mäns engagemang för jämställdhet går för långsamt

I utredningen *Män och Jämställdhet* (2014) påtalades att utvecklingen går för långsamt och att män måste engagera sig mer aktivt för att möjliggöra en jämställd praktik. Utredningen presenterade några övergripande slutsatser. Dels betonades vikten av att synliggöra makthierarkin män emellan kopplat till olika mäns skilda livsvillkor och stereotypa maskulinitetsnormers negativa konsekvenser för både kvinnor och män, vilket i hög utsträckning kan kopplas till våld. Dels lyftes betydelsen fram av mäns ansvar för delad omsorg av barn, dels hur välfärdsstaten varit en förutsättning för att kvinnors rättigheter stärkts. Utredningen betonade även att det trots en positiv utveckling finns olika former av motstånd, vilket kräver en medveten politik som kontinuerligt understryker vikten av att uppnå jämställdhet.³¹

Mäns våld mot kvinnor fortsätter vara ett allvarligt samhällsproblem

Mäns våld mot kvinnor betraktas som en yttersta konsekvens av ett samhälle som inte är jämställt. Män står för majoriteten av det våld som utövas. Oavsett om en kvinna eller man utsätts för våld är förövaren oftast en man. Dock skiljer sig kvinnor och mäns utsatthet åt. En kvinna utsätts oftare i hemmet eller av en partner eller före detta partner, medan män oftare utsätts på allmän plats och av någon de inte känner.³² EIGE uppskattar kostnaderna totalt för könsrelaterat våld i EU till cirka 366 miljarder euro för 2019, där kostnaderna för könsrelaterat våld mot kvinnor i Sverige uppskattas till cirka 6,6 miljarder euro (under 2019). Kostnaderna för könsrelaterat våld mot män uppskattas till cirka 1,8 miljarder euro.³³

År 2023, dödades 10 kvinnor av en förövare personen haft en parrelation med. Ingen man dödades under samma period av en förövare som de haft en parrelation med.³⁴ Unga är utsatta för brott i nära relationer i högre omfattning än äldre, exempelvis begås 16% av allt dödligt partnervåld i Sverige mot individer som inte fyllt 26 år och 97 procent är kvinnor som dödas av en manlig partner.³⁵ År 2023 polisanmälades 24 627 misshandelsbrott mot kvinnor där gärningspersonen varit bekant med offret. Motsvarande siffra för män var 13 282.³⁶ I åldern 16-24 år uppger 23 procent av de unga kvinnorna att de någon gång har utsatts för våld, medan siffran för unga män är 14 procent. Gruppen unga hbtqi-personer och unga med funktionsnedsättningar är våldsutsatta i större omfattning än övrig befolkning.³⁷ År 2023 polisanmälades 5 158 våldtäkter mot kvinnor 18 år och äldre och 283 mot män i samma ålderskategori.³⁸ De

³¹ SOU 2014:6

³² Jämställdhetsmyndigheten (<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/delmal-6-mans-vald-mot-kvinnor-ska-upphora/>)

³³ The European Institute for Gender Equality (2021), *Genderbased violence: The costs of gender-based violence in the European Union*, EIGE

³⁴ Brottsförebyggande rådet (2023) *Konstaterade fall av dödligt våld; En granskning av anmält dödligt våld 2023*

³⁵ Caman Shilin & Skott Sara (2023) *Dödligt partnervåld mot unga*, Jämställdhetsmyndigheten

³⁶ Brottsförebyggande rådet (2023) *Kriminalstatistik-anmälda brott*

³⁷ Brottsförebyggande rådet (2018), *Brott i nära relationer bland unga*

³⁸ Brottsförebyggande rådet (2023) *Kriminalstatistik-anmälda brott*

som utsatts i högst utsträckning är unga i åldern 20–24 år, där 29 procent av kvinnorna och 4 procent av männen uppgav att de utsatts för sexualbrott.³⁹

En omfångsundersökning från 2022 visar att mäns våld mot kvinnor har ökat de senaste 20 åren. Den visar bland annat att 55 procent av alla kvinnor rapporterar att de har utsatts för våld av någon man efter sin 15-årsdag. 45 procent av alla kvinnor rapporterar att de har utsatts för våld av män de inte har haft en relation med, 80 procent av alla kvinnor mellan 18 och 24 år anger att de blivit sexuellt trakasserade av en man.⁴⁰ Regeringens första fördjupade uppföljning av arbetet med den Nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, visar att utvecklingen inom området att motverka mäns våld mot kvinnor är svår att bedöma, men att det ändå finns positiva tendenser, bland annat gällande återfallsförebyggande initiativ, tillgången till stöd och skydd samt rutiner för upptäckt av våld och minskad självrapporterad utsatthet för våld.⁴¹

I en annan forskningsstudie som undersökt hur mäns våld mot kvinnor adresserats politiskt de senaste 25 åren, lyfter forskarna fram att det trots omfattande politiska satsningar inte inneburit att mäns våld mot kvinnor minskat. De beskriver att politiken inte har prioriterat de insatser som i teorin skulle kunna innebära att mäns våld mot kvinnor stoppas, att rikta in sig på insatser som utgår från att skadliga maskulinitetsnormer är en riskfaktor för mäns våldsutövande och där mäns delaktighet och ansvar sätts i fokus.⁴²

Internationellt

Förenta nationerna

Enligt FN är en grundläggande förutsättning för att uppnå en jämställd värld och kunna eliminera mäns våld mot kvinnor att pojkar och män aktivt engagerar sig. Det innebär bland annat att män vill ta ansvar för ett arbete med syfte att förändra en historiskt ojämlig maktfördelning som bygger på kvinnors underordning och ligger till grund för en könsdiskriminerande samhällsstruktur. Ansvaret handlar om att motarbeta hat mot kvinnor, könsdiskriminering och undergräva skadliga maskulinitetsnormer som är grundläggande hinder för att kunna uppnå jämställdhet och stoppa mäns våld mot kvinnor. FN betonar några centrala utgångspunkter för att mäns engagemang skall bidra till att samhället blir jämställt: män måste vara fullt medvetna om kvinnors och flickors

³⁹ Brottsförebyggande rådet (2023) *Nationella trygghetsundersökningen (NTU) 2023 – Om utsatthet, otrygghet och förtroende*

⁴⁰ Örebro universitet & Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (2022), *Kvinnors trygghet – ett jämställt samhälle fyllt av våld*, ROKS

⁴¹ Regeringens skrivelse (2021/22:267) *Fördjupad uppföljning av arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor: Jämställdhetsmyndigheten (2022) Satsningar ger resultat: Uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra 2017–2021*, Rapport 2022:17

⁴² Lövkrona Inger & Nilsson Gabriella (2023) *Mäns våld mot kvinnor - ett olösligt samhällsproblem? Våld i svensk jämställdhetspolitik under 2000-talet*. Lunds universitet, Humanistiska och teologiska fakulteterna, Institutionen för kulturvetenskaper.

åsikter och erfarenheter, respektera deras rättigheter och självständighet samt stödja kvinnors rättighetsrörelser.⁴³

FN betonade 1994 behovet av att förändra sociala normer om genus och maskulinitet, för att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor och har sedan dess genom både policys och åtaganden uppmuntrat medlemsstater att aktivt förebygga mäns våld mot kvinnor och utvecklat ett stärkt fokus på att engagera pojkar och män som potentiellt allierade i ett genusförändrande⁴⁴ arbete.⁴⁵ Den utvecklingen bör förstås i relation till Deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor som antogs 1993, där utgångspunkten i hur mäns våld mot kvinnor förstås speglas i följande citat:

”Vi erkänner att våld mot kvinnor är en manifestation av historiskt ojämlika maktförhållanden mellan män och kvinnor, vilket har lett till dominans över och diskriminering av kvinnor av män och till förhindrande av kvinnors fulla avancemang, och att våld mot kvinnor är en av de avgörande sociala mekanismerna genom vilka kvinnor tvingas in i en underordnad position jämfört med män...”⁴⁶

Genom deklARATIONEN förändras synen på mäns våld mot kvinnor, som inte längre ses som en privat angelägenhet och inte heller begränsas till att enbart omfatta fysiskt våld. Forskning grundad på kvinnors erfarenheter av mäns våld hade i ett tidigare skede tydliggjort att det fysiska våldet inte handlade om isolerade aggressiva handlingar, utan ofta om ett beteendemönster, som innehöll andra våldsformer och övergrepp, kopplade till makt och kontroll.⁴⁷ En kunskapsförståelse av mäns våld som ligger i linje med deklARATIONENS utgångspunkt, där våldet både ses som ett resultat av och ett sätt att återskapa mäns maktposition i ett ojämnt samhälle. En förståelse som i hög grad tydliggör behovet av mäns delaktighet och ansvar för att undergräva den ojämlika maktordningen och grogrunden till mäns våld.⁴⁸

⁴³ United Nations General Assembly (2018) Human Rights Council Thirty-eighth session, *Report of the Office of the High Commission for Human Rights (OHCHR)*, A/HRC/38/24; United Nations (1993)

⁴⁴ Genusförändrande ansats – en ansats som försöker förändra genusnormer och främja mer jämställda relationer mellan män och kvinnor. Detta genom att kritiskt reflektera kring, ifrågasätta eller förändra institutionella praktiker och bredare sociala normer som skapar och återskapar ojämsställdhet och mäns och kvinnors sårbarhet. Källa; WHO (2007) Barker m fl

⁴⁵ Barker & Peacock (2014)

⁴⁶ United Nations (1993)

⁴⁷ Kelly Liz (1988), *Surviving Sexual Violence*, Feminist Perspectives Series. Minneapolis: University of Minnesota Press

⁴⁸ Flood (2019)

Mäns våld mot kvinnor fortsätter enligt WHO att globalt ha en omfattning på pandemisk nivå och de visar också hur våldet startar oroväckande tidigt, att 1 av 4 unga kvinnor, i åldern 15-19 år, som varit i ett förhållande, kommer att ha utsatts för fysiskt och/eller sexuellt våld vid åtminstone ett tillfälle.⁴⁹ Våldet ses både som ett allvarligt folkhälsoproblem, ett brott mot mänskliga rättigheter och ett hinder för hållbar utveckling. Våldet är grundat i en ojämställd samhällsstruktur. Några av de riskfaktorer som lyfts fram för mäns utövande av och kvinnors utsatthet för våld i nära relation är attityder och normer som accepterar våld och ojämställdhet samt mäns kontroll över och rätt till kvinnors kroppar och sexualitet.⁵⁰ WHO uttrycker att det i det våldsförebyggande arbetet är särskilt viktigt att bekämpa normer som förknippar våldsamt beteende med maskulinitet och normer som uppmuntrar sexism, rasism och klassism.⁵¹ En av WHO:s sju identifierade evidensbaserade strategier för att förebygga våld mot kvinnor är att främja jämställdhet och en annan intimt förknippad strategi är förändring av kulturella och sociala normer som stödjer våld.⁵²

Europeiska unionen (EU)

Behovet av att män aktivt skall vara delaktiga i jämställdhetsarbetet på EU-nivå benämns i strategierna för jämställdhet, 2011 och 2015. I artikel 12 i Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen), som trädde i kraft 2014, framgår att alla parter inklusive den Europeiska unionen, "ska vidta nödvändiga åtgärder för att uppmuntra alla medlemmar i samhället, särskilt män och pojkar, att aktivt bidra till att förebygga alla former av våld som omfattas av denna konventions tillämpningsområde".⁵³ Dessutom har en rekommendation, utfärdad 2019 av Rådet för kommuner och regioner i Europa, att män, pojkar och manlighet bör integreras inom alla framtida europeiska jämställdhetsstrategier.⁵⁴

I EU:s jämställdhetsstrategi 2020–2025 betonas att våldsförebyggande arbete med fokus på pojkar, män och maskuliniteter skall vara centralt.⁵⁵ Inom EU är kopplingen

⁴⁹ WHO (2021) *Violence against women prevalence estimates, 2018. Global, regional and national prevalence estimates for intimate partner violence against women and global and regional prevalence estimates for non partner sexual violence against women*. Geneva: World Health Organization, on behalf of the United Nations Inter-Agency Working Group on Violence Against Women Estimation and Data (UNICEF, UNFPA, UNODC, UNSD, UN Women)

⁵⁰ WHO (2019) *Violence against women, Intimate partner and sexual violence against women, Evidence brief*

⁵¹ WHO (2004) *Preventing violence: A guide to implementing the recommendations of the World report on violence and health*

⁵² WHO (2010)

⁵³ Council of Europe *Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence* (2011), Council of Europe Treaty Series - No. 210, sid 4

⁵⁴ Bolton Robert m fl (2020). *Mapping the policy and legal landscape in addressing violence against women in Ireland, Israel, Spain and Sweden: A cross-country comparison*, Communication for the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions

⁵⁵ A Union of Equality: *Gender Equality Strategy 2020-2025*, Brussels, 5.3.2020 COM (2020) 152 final

mellan skadliga könsnormer och mäns våld mot kvinnor inte lika tydlig som i FN:s skrivningar, men i två av Europarådets strategier, 2014 och 2018 medges hur könsnormer rättfärdigar och återskapar de historiskt ojämlika maktrelationerna mellan kvinnor och män. I dagsläget finns det dock ingen strategi för att motverka mäns våld mot kvinnor, som omfattar EU och kopplingen mellan maskulinitet och mäns våld mot kvinnor ges fortfarande ett begränsat utrymme.⁵⁶ Däremot har den första lagen om våld mot kvinnor antagits 2024 av Europeiska unionens råd och Europaparlamentet. Lagen innebär både minimiregler för definitionen av specifika brott samt rättigheter för alla former av våld mot kvinnor. Det förebyggande arbetet skall öka medvetenhet och kunskap om grundorsakerna till alla former av våld mot kvinnor och våld i hemmet, där skadliga könsstereotyper ska utmanas och jämställdhet främjas.⁵⁷

Maskulinitet och våld

Maskulinitetsforskningen har sedan i slutet på 1980-talet växt snabbt både nationellt och internationellt, där en utgångspunkt varit att problematisera mannen som norm och där fokus lagts på att undersöka könsnormer, maktrelationer, olika mäns livsvillkor, samt hur manlighet förstås och görs socialt.⁵⁸ Inom akademien, under de senaste 20 åren, har den kritiska profeministiska maskulinitetsforskningen kommit att dominera.⁵⁹ En del av detta forskningsfält lyfter specifikt kopplingen mellan maskulinitetsnormer och våld,⁶⁰ där sambanden inte bara länkas till olika former av mäns våld mot kvinnor, utan också till mäns våld mot barn, mot andra män, mäns självmord, mobbning, våld i konflikter, krig,⁶¹ gängbrottslighet⁶² och våldsbejakande extremism.⁶³ Enligt WHO kan våldspreventiva insatser med kunskap om att olika former av våld har gemensamma riskfaktorer, reducera förekomsten av flera typer av våld samtidigt.⁶⁴

⁵⁶ Bolton m.fl. (2020)

⁵⁷ Europeiska unionens råd, Pressmeddelande, 6 februari 2024 (<https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2024/02/06/violence-against-women-council-and-european-parliament-reach-deal-on-eu-law/>)

⁵⁸ Mellström Ulf & Gottzen Lucas (2014) *Maskulinitetsforskning i förändring*, Norma, Vol.8, Iss.2; Berggren Kalle (2020) *Maskulinitetsteorier i förändring: nya begrepp, nya tolkningar*, Socialmedicinsk tidskrift 2

⁵⁹ SOU 2014;6, Bilaga 21

⁶⁰ Flood (2019): Malonda Elisabeth & Llorca Anna m fl, (2022) *Linking Traditional Masculinity, Aggression, and Violence, Handbook of Anger, Aggression, and Violence*, Researchgate

⁶¹ Barker & Heilman (2018)

⁶² Levell Jade (2022) *Boys, Childhood Domestic Abuse, and Gang Involvement: Violence at home, violence on the road*, Bristol university press

⁶³ Gottzén Lucas (2022) *Män, maskulinitet och våldsbejakande extremism*, Brottsförebyggande rådet, Brå; Flood Michael m fl (2022) *Masculinity and Violent Extremism*, Palgrave MacMillan; Dier Aleksandra & Baldwin Gretchen (2022) *Masculinities and Violent Extremism*, International Peace Institute and CTED

⁶⁴ WHO (2002) *World report on violence and health*, World Health Organization

Majoriteten av alla våldshandlingar utövas av män, oavsett om det är offentligt, på arbetsplatsen eller i nära relationer och är knutna till traditionella könsroller.⁶⁵ Samtidigt är våld komplext och behöver förstås inom ramen för ett samspel mellan olika individuella och samhällsliga aspekter i människors hela livsmiljö. De flesta män utövar inte våld och våld är inte nödvändigtvis en del av maskulinitet men de är ofta sammanlänkade och för att förstå omfattningen av mäns våld och utforma verkningsfulla förebyggande insatser behövs kunskap om kopplingarna till maskulinitetsnormer.⁶⁶ Kunskap behöver tydliggöra kopplingen mellan stereotypa normer om kön och att det spelar en avgörande roll hur manlighet görs socialt, för att förstå mäns våld mot kvinnor, både på individnivå, i familjer och relationer, närsamhällen samt samhällen som helhet.⁶⁷

Faktorer som visar sig öka risken för mäns våldsutövande innefattar bland annat;

- att bli utsatt för/se sin mamma bli utsatt för våld under barndomen,
- att våld accepteras och/eller uppmuntras inom familjen, nära omgivning, bland vänner och i ens livsmiljö,
- att flickor och kvinnor hålls isär från pojkar och män,
- att traditionella könsnormer betonas,
- att mäns heder kopplas till kontroll av kvinnors sexualitet,
- att leva i ett samhälle där kvinnor diskrimineras och i en sexistisk och objektifierande kultur där kvinnor nedvärderas.

Exempel på andra riskfaktorer är olika former av missbruk och socioekonomiska aspekter som fattigdom och arbetslöshet.⁶⁸ Många riskfaktorer för mäns våldsutövande är beteenden som har sitt ursprung i förväntningar och rättigheter som bygger på manlighetsideal, där män skall vara starka, tuffa, kontrollera kvinnor och deras kroppar samt vara heterosexuellt dominanta.⁶⁹

Våldspreventiva insatser behöver inte utformas för att adressera varje riskfaktor utan ha fokus på att förändra begränsande idéer och de skadliga beteenden som män tar till sig för att försöka visa att de är män. Exempel på vad som därför kan vara viktigt att inkludera i våldsförebyggande initiativ är;

- att bekräfta att det finns många olika sätt att vara man på och öppna upp samtal om förändring av sociala normer,
- inte erbjuda några enkla maskulinitetsideal eftersom män växlar mellan att anse sig ha rätt till och att känna sig sårbara,
- att möjliggöra att män får uttrycka erfarenheter av och rädsla för våldsutövning,

⁶⁵ Hearn Jeff & Scambor Elli(2014) *Men and Gender Equality: European insights*, Men and masculinities Vol 17(5) 552-577

⁶⁶ Flood & Lang m fl (2014); Barker (2018)

⁶⁷ Flood (2019)

⁶⁸ WHO (2002) *World report on violence and health* Geneva; WHO (2004) *Preventing violence: A guide to implementing the recommendations of the World report on violence and health* Geneva; Flood (2019); Barker (2018)

⁶⁹ Flood & Lang m fl (2014); Barker (2018)

- att betona likheter mellan män och kvinnor, adressera homofobi och utgå från en kritisk analys av mäns makt och privilegier och hur det används.

Detta är alla aspekter som är viktigt för ett genusförändrande arbete.⁷⁰ Det finns en tydlig kunskapsgrund för att betona vikten av att insatserna som engagerar män i att förebygga mäns våld mot kvinnor, sätter fokus på att förändra de grundläggande sociala och strukturella orsakerna till mäns våld mot kvinnor.⁷¹

Engagera pojkar och män i våldsprevention – ett växande fält

Internationellt beskrivs initiativen med syfte att engagera pojkar och män i avsikt att främja jämställdhet och förebygga mäns våld mot kvinnor som ett snabbt växande fält.⁷² Det handlar både om policy, program, opinionsbildning, kampanjer, aktivism och utveckling av forskning.⁷³ Detta förstärks av både nationella och internationella initiativ, där det bland annat finns ett ökat antal internationella åtaganden på FN-nivå.⁷⁴ Det finns även några tongivande organisationer som har som uttalat mål att engagera män för att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor, där White Ribbon⁷⁵ benämns som den största rörelsen i världen och Men Engage Alliance⁷⁶ som har mer än 600 medlemsorganisationer som arbetar i 30 olika länder. Den svenska organisationen MÄN, som arbetar jämställdhetsfrämjande med män och pojkar, är med och leder styrgruppen i Men Engage Europé och har sedan 2020 dess sekretariat placerat på kansliet i Stockholm.⁷⁷

Våldsförebyggande program

I Sverige antog Regeringen 2022 ett nationellt våldsförebyggande program som med ett jämställdhetsperspektiv sätter fokus på våldsutövare och behovet av att undergräva skadliga maskulinitetsnormer som främjar våld. De våldspreventiva insatserna bör engagera alla män, eftersom mäns våld mot kvinnor är ett omfattande samhällsproblem. I programmet lyfts att våld och hot om våld som handlingar kopplade till manlighet tydligt behöver bekämpas, särskilt i relation till pojkars och unga mäns formande av sin

⁷⁰ Flood & Lang m fl (2014)

⁷¹ Carlson Juliana & Casey Erin m fl (2015) *Strategies to engage men and boys in violence prevention: a global organizational perspective*, Violence against women 21 (11) 1406-1425

⁷² Ericka Kimball Ericka & Edleson Jeffrey L m fl (2013), *Global efforts to engage men in preventing violence against women: an international survey*, Violence against women 19(7) 924-939; Flood (2019); Casey Erin A. & Tolman Richard M. m fl (2019) *Global efforts to engage men and boys in gender-based violence prevention*, Global social welfare 6: 215-218

⁷³ Flood (2019)

⁷⁴ Barker & Peacock (2014)

⁷⁵ www.whiteribbon.ca

⁷⁶ www.menengage.org

⁷⁷ www.mfj.se

identitet.⁷⁸ Forskningen visar att våldspreventiva insatser som riktar sig till pojkar och män som grupp har större effekt än de som särskilt riktar sig till flickor och kvinnor, eftersom män utövar en majoritet av våldet. Den visar även att våldsförebyggande initiativ som arbetar med maskulinitetsnormer som främjar våld och inkluderar män som en del av lösningen ger bättre resultat.⁷⁹

Lokal utveckling av våldsförebyggande arbete

Myndighetens uppföljning av arbetet med det sjätte jämställdhetsmålet, *Mäns våld mot kvinnor ska upphöra*, visar att det finns en viss grundstruktur i kommunernas arbete med att bekämpa mäns våld mot kvinnor och att frågan fått en ökad prioritet. En majoritet av kommunerna har pågående universella våldsförebyggande insatser och även om de uttrycker att det saknas evidensbaserade metoder, lyfter kommuner att de har ett gott stöd för våldsförebyggande arbete. Handboken *Inget att vänta*⁸⁰ på lyfts fram som ett exempel på hur ett kunskapsbaserat, systematiskt och långsiktigt våldsförebyggande arbete kan byggas upp. Handboken *Inget att vänta* på utarbetades i ett samarbete mellan Unizon, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och MÄN och sedan tagits över av Jämställdhetsmyndigheten.

Kommuner framhåller att Länsstyrelserna och Jämställdhetsmyndigheten är betydelsefulla aktörer särskilt gällande kunskap om våld och om olika våldstyper. Exempel på andra aktörer som nämns för deras bidrag till att stödja kommuners lokala utveckling av våldsförebyggande arbete är Socialstyrelsen, Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), SKR och civilsamhällesorganisationer som kvinnojourer, MÄN och Origo⁸¹. Men samtidigt synliggörs att det finns en tydlig förbättringspotential, vad gäller uppsatta mål i styrdokument, samordning, integration mellan vålds- och brottförebyggande arbete, spridning till mer än enskilda verksamhetsområden samt att använda en genusförändrande ansats.⁸²

Lovande genusförändrande våldspreventiva insatser

En forskningsöversikt av arbetet med våldsprevention i Sverige visar att det finns ett antal våldsförebyggande metoder och program, men att de ofta inte är strukturerade metoder och att få program har utvärderats.⁸³ En metod, Mentorerna i våldsprevention (MVP)⁸⁴ beskrivs som lovande och har fått spridning i Sverige. Den har importerats,

⁷⁸ Regeringskansliet (2022), *Nationellt våldsförebyggande program: mäns våld mot kvinnor skall upphöra*, A2021/00839

⁷⁹ Franzén & Gottzén (2020)

⁸⁰ Handboken finns att ladda ner; [Handboken Inget att vänta på \(PDF\) | Jämställdhetsmyndigheten](#)

⁸¹ www.etjanster.stockholm.se/origo/hur-kan-vi-hjalpa-dig/vilka-ar-vi/

⁸² Jämställdhetsmyndigheten (2024) *Kommuners förutsättningar i arbetet mot mäns våld mot kvinnor*, Underlagsrapport 2024:7

⁸³ Franzén & Gottzén (2020)

⁸⁴ Ett våldsförebyggande program från USA, som använts sedan 1993 och heter *Mentors in violence prevention*, utvecklat av Jackson Katz m fl, källa Katz(1998);

anpassats och testats av organisationen MÄN⁸⁵, med start i början på 2010-talet.⁸⁶ Programmet utvecklades i USA för målgruppen unga män inom idrottens arena, där ett centralt innehåll i programmet är att de har fokus på maskulinitetsnormer och våld.⁸⁷ I forskningsöversikten lyfts även andra våldspreventiva metoder upp som intressanta och med en utvecklingspotential. Till exempel nämns MVP-inspirerade Tåget i Botkyrka, Machofabriken, Locker-Room talk som alla har en genusförändrande ansats och Safe Dates och Coaching boys Into men, som inte används i Sverige, men som visat resultat i utvärderingar i USA.⁸⁸ Jämställdhetsmyndigheten har ett pågående regeringsuppdrag, gällande att översätta, testa och kulturanpassa våldspreventionsprogrammet Dating Matters (som numera heter REKO, Relationskompassen).⁸⁹ Metoden har visat positiva resultat i utvärderingar i USA.⁹⁰

Globalt finns det ett växande utbud av våldsförebyggande insatser i skolor och inom andra områden, som riktar sig till pojkar och män, med syfte att de aktivt ska delta och vilja ta ansvar för att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor. Denna positiva utveckling ses som ett resultat av kvinnorörelsen och feminismens insatser.⁹¹ Samtidigt lyfts det fram att insatserna fortfarande är relativt få till antalet, ganska små till sin omfattning samt att de många gånger inte följs upp eller utvärderas.⁹²

Men det finns lovande våldspreventiva insatser. Ett exempel är den globala granskning av 58 utvärderade program riktade till pojkar och män inom området sexuell och reproduktiv hälsa, där mäns våld mot kvinnor våld är en del. Studien visar övertygande resultat att gedigna program för pojkar och män kan leda till stora förändringar både i attityder och beteende gällande mäns våld mot kvinnor, mäns våld mot män samt mäns hälsa. Granskningen synliggör dessutom att de program som har en genusförändrande ansats och främjar jämställdhet visar indikationer på att producera en mer djupgående förändring.⁹³ Samtidigt visar en systematisk genomgång av riktade insatser till pojkar och män inom området sexuell och reproduktiv hälsa att endast 8 procent hade en

⁸⁵ Organisationen hade under den arbetsprocessen namnet Män för Jämställdhet

⁸⁶ [Om MVP Skola | MVP \(mvpsverige.se\)](https://www.mvpsverige.se)

⁸⁷ Katz Jackson (1998) *More than a few good men: Strategies for inspiring boys and young men to be allies in anti-sexist education*, Working Papers Series. Wellesley, MA: Wellesley Centers for Research on Women.

⁸⁸ Franzén & Gottzén (2020)

⁸⁹ Arbetsmarknadsdepartementet, (2022) *Uppdrag att översätta, anpassa och utvärdera två evidensbaserade våldsförebyggande program 2022–2025*, A2022/00840

⁹⁰ Phyllis Holditch Niolon m fl (2024) *High School Follow-Up of the Dating Matters® RCT: Effects on Teen Dating Violence and Relationship Behaviors*, Prevention Science, Volume 25, pages 603–615

⁹¹ Flood (2019)

⁹² Barker&Peacock (2014): Lana Wells, Sarah Fotheringham (2021) *A global review of violence prevention plans: where are the men and boys?*, International social work Vol 65(6) 1232-1248

⁹³ WHO (2007), Barker, G. m fl

genusförändrande ansats.⁹⁴ Uppföljningen av kommuners arbete med våldsprevention visade också att det var få som angav att de använder en genusförändrande ansats.⁹⁵ Den senaste forskningen stärker uppfattningen att våldspreventiva insatser med en genusförändrande ansats anses lovande och det finns studier som visar att både attityd och beteendeförändring håller i sig långsiktigt och att mäns våldsutövande mot kvinnor minskat.⁹⁶

Varför är mäns delaktighet och ansvar viktigt

I forskningen lyfts flera skäl fram om varför män behöver ta ansvar och bli delaktiga i arbetet för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor:

- det handlar om rättvisa samt om etiska och moraliska ställningstaganden
- en överväldigande del av våldet mot kvinnor utövas av män, även om de flesta män inte är våldsutövare eller stödjer våld mot kvinnor
- maskulinitet spelar en central roll i mäns våldsutövande
- män kan förändra andra män och har en positiv/konstruktiv roll i att stoppa våld
- män har genom maktpositioner tillgång till större resurser och möjligheter att påverka samhällsliga strukturer och institutioner
- män har mycket att vinna på jämställdhet⁹⁷

FN beskriver att det finns en hoppfullhet i att män och pojkar har mycket att vinna på ökad jämställdhet, eftersom de betalar betydande kostnader i form av livskvalitet på det sätt som relationer mellan kvinnor och män idag definieras och praktiseras. I många sammanhang undviker män att prata om sina känslor och det är vanligt att de tillbringar mycket tid hemifrån medan deras barn växer upp. Män kommer sannolikt att dra nytta av breda sociala och kulturella förändringar förknippade med jämställdhet. Mindre stela stereotyper av maskulinitet kan öka valmöjligheterna för män, ge hälsofördelar och öka psykiskt välbefinnande. Ett steg mot jämställdhet kommer sannolikt även att förbättra den övergripande sociala integrationen, med fördelar för män och pojkar såväl som kvinnor och flickor.⁹⁸

Det finns även en del kritik mot en betoning på hur män kommer att gynnas av jämställdhet, kopplat till feministisk kritik om att så få män engagerar sig, där ett

⁹⁴ Eimear Ruane-McAteer, Avni Amin m fl (2019) *Interventions addressing men, masculinities and gender equality in sexual and reproductive health and rights: an evidence and gap map and systematic review of reviews*, BJM Global Health

⁹⁵ Jämställdhetsmyndigheten (2024)

⁹⁶ Santhya K. G & Zavier A. J. Francis (2021) *Long term impact of exposure to a gender-transformative program among young men: findings from a longitudinal study in Bihar, India*, Journal of adolescent health, 70 634-642; Erin Casey, Juliana Carlson (2016) *Gender transformative approaches to engaging men in gender-based violence prevention: a review and conceptual model*, Trauma, violence and abuse; Vanesa Perez-Martinez, Jorge Marcos-Marcos (2023) *Positive masculinities and gender-based violence educational interventions among young people: a systematic review*, Trauma, violence and abuse vol.24 (2) 468-486

⁹⁷ Flood (2019)

⁹⁸ United Nations: Commission on the Status of Women (2004) *The role of men and boys in achieving gender equality*, E/CN.6/2004/9

huvudskäl är att de inte vill förändra den ojämlika maktordningen, eftersom de tjänar på den.⁹⁹ I en statlig rapport synliggjordes tre huvudsakliga skäl varför så få män valt att aktivt bli delaktiga i arbetet för ett jämställt samhälle; män vill inte släppa en position där de har mer makt än kvinnor om de inte vet vad de kan vinna på det; mäns generellt högre lönenivå kopplas till att de förväntas vara huvudsaklig försörjare för sin familj samt att det ses som ett privilegium att vara norm.¹⁰⁰

⁹⁹ Flood (2019); Pease, B. (2008). *Engaging Men in Men's Violence Prevention: Exploring the Tensions, Dilemmas and Possibilities*. Sydney: Australian Domestic & Family Violence Clearinghouse: SOU 2014:6

¹⁰⁰ Regeringskansliet (2002) *Vill man ha jämställdhet: Slutrapport för projekt Män och jämställdhet*

3. GENOMFÖRANDE – INTERVJUER OCH FORSKNING

I kunskapsinventeringen ingår intervjuer med män som hade en grundläggande kunskap om och erfarenhet från ett långsiktigt engagemang för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor och barn.¹⁰¹ Mäns aktiva delaktighet och ansvar för att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor ska enligt FN grunda sig på medvetenhet om och utgå från kvinnors levda verklighet.¹⁰² Därför var det viktigt att även intervjua ett antal kvinnor med lång erfarenhet av arbete inom området och parallellt få ta del av deras kunskap och erfarenhet. Intervjuerna har kompletterats med aktuell forskning inom kunskapsfältet, mäns engagemang för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor, som på uppdrag av Jämställdhetsmyndigheten genomfördes av Malmö universitet.

Intervjuer

Totalt genomfördes 41 intervjuer, 30 med män och 11 med kvinnor. Männerna och kvinnorna som intervjuades var verksamma inom olika samhällssektorer och arbetade vid intervjuerna inom stat, kommun, akademien, privata näringslivet och i civilsamhället där de på olika sätt har arbetat med jämställdhetsfrågor. Två av männen bor och arbetar utanför Sverige, i Kanada, respektive USA.¹⁰³

Det finns män vi intervjuade som började engagera sig för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor redan under 1970-talet och någon som påbörjat sitt engagemang under mitten på 2010-talet. Många av kvinnorna har omfattande erfarenhet och flera har arbetat inom jämställdhetsområdet under större delen av sina vuxna liv. Alla intervjuade besitter sin unika kunskap och erfarenhet och några anses vara ledande experter inom sina områden, både internationellt och nationellt. Det finns en djup kunskap och bred erfarenhet inom många områden, därför är ambitionen inte att omfatta och ge en rättvis bild vad de intervjuade har gjort inom ramen för hela sitt engagemang/yrkesliv.

Innehållet i intervjuerna sammanställdes, där framför allt de huvudsakliga mönstren var av intresse. Den kunskap och erfarenhet de intervjuade delade med sig av, kopplades sedan parallellt till den forskning som sökningen på Malmö Universitet, gav tillgång till.

¹⁰¹ I den europeiska intervjustudien sökte de efter män som offentligt tagit ställning för kvinnors rättigheter och i den amerikanska intervjustudien sökte de män som var uttalat anti-sexistiska. De män vi intervjuat har alla genom sitt arbete på olika sätt uttalat tagit ställning för kvinnors rättigheter och ett jämställt samhälle.

¹⁰² United Nations General Assembly (2018)

¹⁰³ Namn, titel och organisation på de intervjuade, finns återgivet i Bilaga 1

Översikt av aktuell forskning

Malmö Universitet, har på uppdrag av Jämställdhetsmyndigheten tagit fram ett underlag för en forskningsöversikt. Uppdraget genomfördes av Malmö Universitetsbibliotek.¹⁰⁴ De har sökt vetenskapliga artiklar, rapporter och böcker som publicerats under de senaste 10 åren, i ett antal internationella och nationella databaser med fokus på mäns engagemang mot mäns våld mot kvinnor.¹⁰⁵

Samarbetet följde en planerad arbetsgång med syfte att de skulle kunna finna relevanta sökord, utforma en sökstrategi och välja relevanta databaser. Efter en testsökning, bedömdes träffsäkerheten och relevansen, för att i nästa steg genomföra en slutlig sökning. Sökresultatet lades in i ett referenshanteringsprogram, där de 1510 artikel-abstracts som identifierats, gick igenom. I genomgången valdes 150 artiklar ut i en första granskning varav 72 artiklar till slut valdes ut som de mest relevanta.

Av de artiklar som valdes ut var det ett fåtal som hade direkt eller indirekt anknytning till svenska forskare. Den internationella forskningen och dess kunskap är inte direkt överförbar på en svensk kontext, men samtidigt är grunden i arbetet för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor nationellt till stor del baserat på sammanställd internationell forskning, som ligger till grund för vägledande och styrande dokument från FN¹⁰⁶, WHO¹⁰⁷ och EU¹⁰⁸ samt nationella propositioner.¹⁰⁹ Trots skillnader i kulturella kontexter, är förståelser, utgångspunkter och behov av hur förändring kan uppnås till stora delar överensstämmande. Av den artikelsökning som genomfördes kopplat till huvudfrågan om mäns engagemang för att motverka mäns våld mot kvinnor, synliggörs att forskningsfältet inte är så omfattande och att det finns ett behov av mer forskning, inte bara globalt, utan också i Sverige.

Alla artiklar hade på olika sätt en mer eller mindre tydlig koppling till frågan om mäns engagemang mot mäns våld mot kvinnor och delades upp utefter nedanstående rubriker, som synliggjorde huvudsakliga teman. En sortering för att underlätta genomläsning och bearbetning av materialet;

¹⁰⁴ Uppdraget genomfördes av bibliotekarierna Jenny Magnusson och Helen Rasmussen, vid Malmö universitetsbibliotek.

¹⁰⁵ I Bilaga 5 återfinns underlaget för beställningen av sökuppdraget som Malmö universitet fick. Fokus låg där på begreppet engagera, även om en fråga fanns med där strategins formulering mäns delaktighet och ansvar användes. Skälet är att både FN, WHO och forskningen på engelska, som är den absoluta majoriteten, använder begreppet ”engaging men”. I kunskapsöversikten förhåller vi oss därför både till begreppet engagera män, samt mäns delaktighet och ansvar.

¹⁰⁶ United Nations General Assembly (1979) *Kvinnokonventionen* (CEDAW); United Nations (1993); FN Strategic objective D1/D2; The United Nations Fourth World Conference on Women Beijing, China - September 1995, *Action for Equality, Development and Peace, Platform for action*

¹⁰⁷ WHO (2002); WHO (2009)

¹⁰⁸ Europarådet, (2011) *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet*; Europaparlamentet (2019–2024) *Europaparlamentets resolution av den 10 mars 2022 om EU:s tredje handlingsplan för jämställdhet* (2021/2003(INI))

¹⁰⁹ Proposition (1993/94:147) *Jämställdhetspolitiken: Delad makt - delat ansvar*; Proposition (1997/98:55) *Kvinnofrid*

- Mäns engagemang (15 artiklar)
- Maskulinitet (14)
- Våldsprevention (22)
- Feministiska perspektiv (7)
- Övriga (14)¹¹⁰

De flesta artiklar återfanns i kategorierna mäns engagemang, maskulinitet, våldsprevention och feministiska perspektiv. I kategorin mäns engagemang återfanns bland annat några globala översikter om vad som gjorts/görs inom området att engagera män i att motverka/förebygga mäns våld mot kvinnor.¹¹¹ Det finns också studier som specifikt fokuserar på varför män engagerar sig, bland annat en europeisk intervjustudie med män i Sverige, England och Spanien,¹¹² samt en nordamerikansk intervjustudie med män i USA.¹¹³

Även om nästan alla artiklar hade ett tydligt jämställdhetsperspektiv, var de artiklar som kategoriserades som feministiska tydligare i hur de kritiskt belyser frågan om mäns engagemang. I de artiklarna återges både erfarenheter av vad som händer när män börjar bli delaktiga och vad som anses krävas för att mäns engagemang skall bidra till att i praktiken främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor. Artiklarna i kategorin maskulinitet förmedlar mycket kunskap om att förstå och betona vikten av att inkludera kopplingen mellan skadliga maskulinitetsnormer och mäns våldsutövande/mäns våld mot kvinnor. Medan artiklarna i kategorin våldsprevention huvudsakligen beskriver olika former av våldspreventiva insatser som fokuserar/fokuserat på att engagera män, hur de utformats, genomförs och vilka resultat de visar.

Av innehållet i ovan nämnda artikelkategorier, så har alla på ett eller annat sätt en kunskapsmässig utgångspunkt där mäns aktiva deltagande och ansvarstagande för att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor ses som en nyckelfaktor för förändring. På olika sätt bidrar de i sin helhet med en kompletterande kunskap som ibland överlappar varandra men ofta utvecklar och stärker respektive analyser och slutsatser.

¹¹⁰ Övriga innefattar några kategorier, med någon/några enstaka artiklar, som hade fokus på idrott, faderskap, intersektionalitet, våldsutövande och våldsutsatta män.

¹¹¹ Internationellt används ofta begreppen Gender-based violence, domestic violence, intimate partner violence, sexual violence, medan vi i Sverige använder mäns våld mot kvinnor, som ett begrepp som täcker in olika former av våld som män utövar mot kvinnor. Vi har valt att använda mäns våld mot kvinnor i kunskapsöversikten genomgående.

¹¹² Westmarland & Almqvist m fl (2021)

¹¹³ Michael A Messner, Max A Greenberg, Tal Peretz (2015) *Some men; Feminist allies & the movement to end violence against women*, Oxford University Press

4. KUNSKAPSSAMMANSTÄLLNING – INTERVJUER OCH FORSKNING

Inledning

Denna del av kunskapsöversikten, utgår från och har strukturerats efter de frågor som låg till grund för de intervjuer som genomfördes¹¹⁴. Svaren återges i sammanfattande form och genom att synliggöra huvudsakliga mönster. Den information som de intervjuade bidrar med, speglas också i relation till aktuell forskning om mäns engagemang för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor.

Den centrala frågan är den första, om varför de kvinnor och män som intervjuades engagerat sig för att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor. Den frågan öppnar för mer än ett enkelt och tydligt svar. Den blir mer en berättelse om insikter som vuxit fram under en process där flera faktorer ofta samspelas. Den första frågan hänger nära samman med frågorna som följer, vilka både handlar om de möjligheter och fördelar som kvinnorna och männen har upplevt när de engagerat sig, men också det motstånd som de mött och vad som i så fall gjort att de ändå har fortsatt sitt engagemang.

Därefter följer frågan om hur de beskriver nuläget när det gäller att uppnå ett jämställt samhälle och att mäns våld mot kvinnor och barn ska upphöra och vad de anser har utvecklats såväl som vad de anser har gått bakåt över tid. Därefter får de belysa tankar om vad som krävs för att åstadkomma en mer genomgripande förändring i syfte att uppnå ett jämställt samhälle.

Vad uppgav kvinnorna för skäl till sitt engagemang

Kvinnorna som vi intervjuade beskrev alla att deras engagemang väckts av att börja se och förstå att de lever i ett samhälle och i en verklighet där de inte värderas lika och där de inte har samma möjligheter som män. Det är en insikt som finns tidigt i unga år men som också växer fram, och på olika sätt bekräftas, framförallt av andra kvinnor. Det utvecklas ofta ett slags stärkande och stöttande systerskap som handlar om att vilja förbättra situationen för alla kvinnor.

Det som beskrivs liknar vad forskningen också lyfter fram, att kvinnors engagemang för att uppnå jämställdhet och stoppa mäns våld mot kvinnor och barn grundar sig i att de ser och lever orättvisorna varje dag och att det därför blir så centralt att vilja förändra en ojämlik maktordning.¹¹⁵

¹¹⁴ Se Bilaga 2 för hur intervjuerna genomfördes, Bilaga 3 för intervjufrågorna

¹¹⁵ Messner m fl (2015)

Vad uppgav männen för skäl till sitt engagemang

Det finns ett antal mer huvudsakliga skäl som män anger har påverkat att de engagerade sig och som på olika sätt direkt eller indirekt hänger samman med varandra.

Kvinnor visar vägen

När det gäller mönstret att det funnits viktiga kvinnor i männens närhet, som på olika sätt haft en betydelse för att börja se och förstå vad ojämställdhet är, så kan det handla om att ha påverkats av en person som står en väldigt nära. Det kan ha vuxit fram i anknytning till någon från familjen, ens mamma, farmor, mormor, syster eller genom en kärleksrelation, nära vänner, kollegor eller någon annan kvinna som betytt/betyder mycket. Många män har influerats av kvinnor som är feminister och bär på kunskap om en könsojämlig maktstruktur, könsspecifika orättvisor, eller kanske påverkat genom sin livshistoria och på något sätt visat vägen i sin levda, uttalade eller outtalade, praktik. Kopplingen mellan männens eget engagemang och vilken påverkan betydelsefulla kvinnor hade haft kunde framgå väldigt tydligt.

Många av männen beskriver även att de betydelsefulla kvinnor som påverkat dem många gånger också är de som gett ett direkt eller indirekt stöd och en uppmuntran till engagemanget. Männen har sett värdet av att lyssna på och vilja ta lärdom av dessa för dem tongivande kvinnor, som har spelat en viktig och ibland avgörande roll. Trots att många av männen har en lång erfarenhet av att ha arbetat för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor, hade de inte alltid helt igenom reflekterat kring vilka faktorer som haft betydelse för att de började engagera sig. Även om det tydliga mönstret var att männen som intervjuades beskrev hur kvinnor i deras närhet haft en betydelse för deras engagemang, så var det också några män som beskrev att pappan var en förebild i ett hem där ansvaret delades mellan föräldrarna.

I både den europeiska och nordamerikanska intervjustudien bekräftas det, där det synliggör hur män som engagerat sig lyfter fram att kvinnor på olika sätt ofta haft en viktig roll, särskilt som feministiska förebilder.¹¹⁶ Det är ett samband som utmanar antagandet att män bara lyssnar på andra män eller att det krävs manliga förebilder för att män skall välja att engagera sig. Där beskrivs det även hur andra mäns roll i det inledande skedet av valet att engagera sig har en ganska liten betydelse, medan de däremot spelar en viktig roll för ett långsiktigt engagemang.¹¹⁷

I den nordamerikanska intervjustudien beskrivs det hur männen som engagerar sig för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor är med och skriver historia, men att förutsättningarna för engagemanget är den utveckling som drivits fram av i huvudsak kvinnorörelsen/feminismen. Forskarna menar att mäns idé om att engagera sig mot mäns våld mot kvinnor inte hade varit aktuell utan de modiga kvinnor som långt tidigare kämpat för kvinnors rättigheter och vågat föra upp frågan på den samhälleliga agendan.¹¹⁸

¹¹⁶ Westmarland & Almqvist m fl (2021): Messner m fl (2015)

¹¹⁷ Flood m fl (2015): Westmarland & Almqvist m fl (2021)

¹¹⁸ Messner m fl (2015)

Genom andra sociala orättvisor

En annan viktig faktor, är att många av männen beskriver hur de genom att engagera sig mot andra sociala orättvisor, kopplat till; klass, rasism, kolonialism och homofobi därigenom börjar se och förstå att även kön är en grund för en genomgripande social orättvisa. En del i det, kan vara att själv uppleva marginalisering och diskriminering kopplat till andra sociala orättvisor, eller att närstående eller bekanta i ens omgivning utsätts. Det kunde också vara att de genom studier började se och förstå en social orättvisa, eller genom sitt arbete mötte personer, grupper som diskriminerades eller behandlades orättvist på olika sätt i samhället.

I den nordamerikanska intervjustudien av män som engagerade sig mot mäns våld mot kvinnor beskrivs hur en oproportionerligt stor grupp av de män som under 1970-talet och framåt allierade sig med kvinnorörelsen och feminismen i USA var homo- eller bisexuella. Vilket de kopplar till, att egna erfarenheter av förtryck och ojämlikhet, kan vara en viktig faktor bakom mäns engagemang och det synliggör att män har olika vägar in i ett engagemang för att motverka mäns våld mot kvinnor, som även formas av andra maktordningar än deras identitet som män.¹¹⁹

Universitet/högskola och genusvetenskap

En central faktor för att se och förstå att världen inte är jämställd, att mäns våld mot kvinnor och barn är ett allvarligt samhällsproblem, handlar om att nå insikt genom kunskap. Den kunskapen beskrivs av många män att de tillägnat sig genom att studera, ofta på högskole- och universitetsnivå, där vissa specifikt valt att läsa genusvetenskap eller uttalat feministiska kurser. Det beskrivs av flera män att de var i minoritet och att en majoritet som de läste tillsammans med och som ledde kurserna var kvinnor. Studier som de beskriver har öppnat deras ögon, gjort dem medvetna om att kvinnor inte har lika rättigheter och samma möjligheter som de själva.

I den europeiska intervjustudien anges också högskole- och universitetsstudier som en faktor vilken uppgavs ha betydelse för männens engagemang, och i den nordamerikanska intervjustudien blev kunskapsutveckling av frågor om jämställdhet och mäns våld mot kvinnor inom universitet för en del av männen själva en livslång karriär, något som även stärks av annan forskning.¹²⁰

Arbetsplatsen

Även om många män beskriver att de tillägnat sig en mer djupare förståelse av att leva som norm i en könsdiskriminerande kultur genom studier, har också arbetsplatsen, det professionella arbetet, ideellt eller som förvärvsarbete spelat en betydande roll. En del män har berättat att de kommit i kontakt med frågor relaterade till jämställdhet, genom

¹¹⁹ Peretz Tal(2017) *Engaging diverse men: an intersectional analysis of men's pathways to antiviolence activism*, Gender and society, Vol 31 No 4 526-548: Messner m fl (2015)

¹²⁰ Westmarland & Almqvist m fl (2021): Messner m fl (2015): Carlson Juliana & Casey Erin m fl (2021) *Men's participation in anti-violence activism: frequency and relationships with demographic characteristics and history of sexual harassment perpetration*, Journal of aggression, conflict and research, Vol 14, No 1, 61-72

arbetet, direkt eller indirekt. Vissa beskriver hur de har fått arbeta direkt inom sakområdet jämställdhet och kanske gått en utbildning eller deltagit i ett specifikt projekt med fokus på ämnet. Andra män kunde tilldelas ett ansvar och arbetsuppgifter inom ett område, som de inte arbetat med förut och därigenom mött olika former av könsojämlighet, sett konsekvenser av traditionella maskulinitetsnormer och mäns våld mot kvinnor och barn. Något som fått männen att börja se, förstå och välja att engagera sig samt att ta ställning mot orättvisan.

I den nordamerikanska intervjustudien beskrivs en utveckling där de första männen som engagerade sig på 1970-talet, förklarade att de var en del av stora aktivistiska sociala rättviserörelser, medan de som blev engagerade från 1990-talet och framåt, mer beskrev att de på olika sätt huvudsakligen blev engagerade genom sitt arbete.¹²¹ Forskning visar att yrkeserfarenhet, specifikt jämställdhetsarbete, verkar spela en allt större roll för mäns engagemang, vilket är kopplat till att frågor om jämställdhet och feminism blivit mer institutionaliserade under de sista årtiondena.¹²²

Konsekvenser av traditionella maskulinitetsnormer

Männen uppger också skäl som skulle kunna beskrivas vara kopplade till konsekvenser av traditionella maskulinitetsnormer. Vissa män beskriver hur de inte velat eller mått bra av att anpassa sig till dominerande föreställningar om hur de förväntas vara som pojke och man. Det kan vara upplevelser under uppväxten, som kan ha samband med skolans värld och kompisar. Det kan vara erfarenheter i anknytning till idrotten, till arbetslivet och umgänget som vuxen man med andra män. Det är upplevelser som ofta knyts till en hård hierarki pojkar och män emellan, som finns där oavsett om den är uttalad eller outtalad.

En annan del kan vara att uppleva hur ens mamma och/eller syskon blir utsatta för våld och övergrepp. Det kan handla om hur våldet riktas mot en själv av sin pappa, eller av andra män, jämnåriga inom ens nära omgivning eller av okända män. Det kan även vara att uppleva mäns våld mot andra män, i uppväxten och som vuxen, utan att det inneburit direkt utsatthet gentemot en själv. Det kan illustreras genom ett citat av forskaren Jackson Katz, som säger;

“Många män har lidit direkt till följd av våld mot dem eller deras kvinnliga nära och kära. Tänk på pojkar vars mödrar har blivit mördade, eller pappor vars döttrar har blivit våldtagna, eller manliga partner till kvinnor som har blivit sexuella trakasserade på arbetsplatsen”¹²³

¹²¹ Messner m fl (2015)

¹²² Westmarland & Almqvist m fl (2021)

¹²³ Barker & Peacock (2014), sid 581

Att förhålla sig till och försöka anpassa sig till traditionella maskulinitetsnormer har ett samband med allvarliga hälsokonsekvenser både för enskilda personer och de som finns i deras närhet, samt leda till omfattande samhällskostnader.¹²⁴ I den nordamerikanska intervjustudien beskriver många av de intervjuade männen egna erfarenheter av mäns våld och dess konsekvenser och att det är erfarenheter som många män delar. Det är en anledning till att det finns en stor potential för att dessa erfarenheter ska kunna spela en betydelsefull roll för att män skulle vilja välja att aktivt vilja motverka mäns våld mot kvinnor.¹²⁵

I den europeiska intervjustudien fann de att ett enskilt allvarligt våldsbrott av en man, till exempel om han mördat en partner/närstående kvinna och/eller barn i familjen, kan förändra allt och leda till att män engagerar sig. Det beskrivs också att vissa mycket allvarliga våldsbrott, som får uppmärksamhet på nationell nivå, kan ha samma genomgripande effekt.¹²⁶

Föräldraskap

En del av männen beskriver hur föräldraskapet var en faktor som haft betydelse för deras engagemang, då det leder till eller förstärker förståelsen av att samhället inte är jämställt och att det blir extra viktigt att skapa förutsättningar för sitt barn/sina barn att få leva under rättvisa villkor.

Föräldraskapet beskrivs som en av de mest omvälvande händelserna för många människor och något som öppnar upp för förändring. När arbete för att engagera män mot mäns våld mot kvinnor diskuteras så framhålls ofta faderskap/föräldraskap som ett lovande område att rikta in sig på för att nå män.¹²⁷ Forskning visar att män vars fäder var involverade i omsorgsarbete är mer involverade själva¹²⁸ och att män under pandemin har utfört mer konkret omsorgsarbete än någonsin tidigare och därför skapat en möjlighet till att engagera män med syfte att göra denna förändring permanent. Vidare bekräftar en samlad forskning att när pojkar och män utför en lika stor del av det obetalda omsorgsarbetet leder det bland annat till ökad ekonomisk jämställdhet, ökad hälsa och välbefinnande samt till minskat våld.¹²⁹

Sammanfattande om varför männen uppgav att de engagerat sig

Ovan har de centrala faktorer beskrivits, som de intervjuade männen lyft som betydelsefulla för att de valt att engagera sig för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor. Mönstren känns igen och förstärks av tidigare intervjustudier och av annan

¹²⁴ Jämställdhetsmyndigheten (2020) *Maskuliniteter och ohälsa-en översikt*

¹²⁵ Messner m fl (2015)

¹²⁶ Westmarland & Almqvist m fl (2021)

¹²⁷ Wells & Lorenzetti (2013); Tolman & Casey (2019)

¹²⁸ Equimundo (2022) *The International Men and Gender Equality Survey: A status report on men, women, and gender equality in 15 headlines*, Washington, DC

¹²⁹ Promundo (2021) *State of the world fathers: structural solutions to achieve equality in care work 2021*, Promundo-US

forskning inom detta kunskapsfält.¹³⁰ Kvinnor i männens närhet och omgivning spelar en central roll. De har på olika sätt i deras livssammanhang samspelat med betydelsen av andra faktorer;

- medvetenhet om andra sociala orättvisor,
- att tillägna sig kunskap genom studier,
- att drabbas av konsekvenser av skadliga maskulinitetsnormer,
- möta frågorna genom arbetsplatsen,
- påverkas av att bli förälder.

Ingen av männen i vår intervjustudie beskrev att det endast var en enskild faktor som påverkat dem, utan att det mer var en mångfacetterad process som växte fram.

Inom forskningen nämns närliggande faktorer som kan ha betydelse för att män väljer att engagera sig; att bli inbjuden till aktiviteter, få uppleva att deras engagemang kan göra skillnad, att de kan vara en del av lösningen och att både få känna gemenskap och ömsesidigt stöd av människor som delar liknande övertygelser. Detta kan i sin tur bidra till att odla en djupare förståelse för orättvisor som kvinnor upplever och behovet av att män agerar och tillsammans med andra män gör maskulinitet på alternativa sätt.¹³¹

Det beskrivs också i forskning att män kommer att dra nytta av en utveckling där mäns våld mot kvinnor minskar/upphör. Det hör ihop med ett personligt välbefinnande, genom att befrias från konsekvenserna av skadliga maskulinitetsnormer, men också intressen av bättre relationer till kvinnor, önskan om en trygg nära omgivning, kunna stärka och upprätthålla sina etiska principer och leva i ett rättvist samhälle.¹³² I International Men and Gender Equality Survey (IMAGES), en av de mest omfattande undersökningarna för att samla in data om mäns attityder och praktik relaterade till jämställdhet, visas bland annat att män som såg sina fäder tydligt involverade i hushållsarbete tenderar att ha betydligt mer jämställda attityder. Den största påverkan på barnen att tillägna sig jämställda attityder var kombinationen av pappor som var mycket engagerade i att ge omsorg samtidigt som mammorna arbetade utanför hemmet.¹³³

Kompletterande forskning om att engagera män

Rekrytering - strategier att nå män

Av forskningen framgår att rekrytering av män sker via olika arenor, som genom skola och utbildningsinsatser, via arbetsplatsen, civilsamhällets progressiva politiska grupperingar, musik och sport. Det beskrivs vidare att strategier som kan vara verksamma, är de som går via:¹³⁴

¹³⁰ Flood (2019); Westmarland & Almqvist m fl (2021); Messner m fl (2015)

¹³¹ Flood (2019); Carlsson Juliana & Casey Erin m fl (2016) *What motivates men's involvement in Gender-based violence prevention? Latent class profiles and correlates in an international sample of men*, Men and masculinities Vol 20(3) 294-316

¹³² Flood (2019)

¹³³ Images (2022)

¹³⁴ Carlsson & Casey (2015)

- ett nätverk, av någon de känner och respekterar
- den lokala närmiljön, där det är viktigt att lära sig den lokala synen på och förståelsen av genus och maskulinitet
- en personlig, känslomässig berättelse som kan vara av en nära anhörig och/eller kopplat till egna erfarenheter av våld och diskriminering
- hoppfullhet, att få adresseras som en del av lösningen, av att bli behövd
- föräldraskap/faderskap
- att fokusera på mäns hälsa
- mäns upplevelser av makt och maktlöshet¹³⁵

Långsiktighet och vad män gör

Forskningen visar på att det finns lite kunskap om vilka faktorer som kan leda till ett långsiktigt engagemang, men några aspekter som anses kunna vara värdefulla lyfts ändå fram;

- att mäns våld mot kvinnor kopplas till mäns egna erfarenheter av sociala orättvisor,
- att skapa möjligheter för att utveckla hälsosamma maskuliniteter
- förutsättningar som synliggör männens bidrag för deras samarbetspartners på ett konkret sätt.¹³⁶

Studier visar att män uttalar att de vill bidra, men att de samtidigt kan uttrycka att de inte vet hur, för att de saknar kunskap.¹³⁷ När män själva beskrivit i undersökningar vad de gör i sitt aktiva engagemang lyfter de bland annat följande exempel: de lär sig mer om våld, vad de kan göra för att bidra till våldsförebyggande arbete och bjuder in andra män till att delta. De pratar med yngre män om respekt i relationer med kvinnor De talar om för män som inte är respektfulla mot kvinnor att sluta med det beteendet och håller andra män ansvariga för sexism. De både ger stöd direkt till våldsutsatta och hänvisar överlevare till var de kan få annat stöd.¹³⁸ I en undersökning på temat, vad de själva ville förändra, angav män som ville bryta ner en våldtäktskultur, följande förslag på vad de kan bidra med;

- undersöka sin egen roll i hur skadliga former av maskulinitet görs,
- lära nästa generation,
- nå ut till andra män,
- lyssna på kvinnors erfarenheter och främja jämställdhet.¹³⁹

¹³⁵ Carlsson & Casey (2015)

¹³⁶ Tolman & Casey (2019)

¹³⁷ Carlsson & Casey (2012)

¹³⁸ Tolman & Casey (2019)

¹³⁹ Petty John Morgan E & Muzzey Finneran K (2018), *#HowIWillChange: engaging men and boys in the #Metoo movement*, Psychology of Men & Masculinity

Vilka är männen

Det synliggörs väldigt lite i forskningen om vilka männen är som engagerar sig, men det skrivs om att män inte enbart är män. De befinner sig i skärningspunkter mellan olika maktrelationer/maktpositioner; ålder, etnicitet, sexualitet, men också i förhållande till om de är fäder, har en relation samt vilken position mannen har i sitt närsamhälle/samhälle. Därför betonas att insatser, för att få med sig män, bör utformas i sin lokala kontext, där de män som insatserna riktas till och som lever där, behöver göras delaktiga i hur insatserna utformas och genomförs.¹⁴⁰

Möjligheter/motstånd

Kvinnornas röster om möjligheter

Kvinnornas utgångspunkt är att se och förstå att de lever i ett könsdiskriminerande samhälle, vilket drabbar dem på många olika sätt. Kvinnorna vi intervjuade beskrev möjligheter och fördelar med deras arbete för ett jämställt samhälle fritt från mäns våld. De nämnde att de blir sedda, lyssnade på, får sin verklighet erkänd av andra kvinnor, når en förståelse av att de inte är ensamma, då så många delar samma erfarenheter. Det beskrivs som en styrka, en kraft, att få bli en del av kvinnorörelsen och feminismen och att kunna driva frågorna gemensamt, kollektivt och att tillsammans kämpa för rättigheter som ska vara självklara. Det blir en möjlighet att kunna ansluta sig till och verka från olika former av gemensamma plattformar, politiskt, i kvinno- och tjejjoursrörelsen, mellan yrkesgrupper, inom arbetsplatser, men också genom att dela erfarenhetsbaserad kunskap, använda befintlig forskning eller själv bedriva forskning som synliggör orättvisorna och som kan bidra till förändring.

Männens röster om möjligheter

När de män vi intervjuade beskriver hur deras engagemang tagits emot och hur de blivit bemötta av sin omgivning så är det huvudsakligen väldigt positivt. Det innebär att ett mottagande som är välkomnande initialt, i sig själv blir en faktor som i ett tidigt skede kan underlätta mäns engagemang. De flesta av männen berättar att de blir lyssnade på, att de lyfts fram och uppskattas för att de är män som tar tydlig ställning för att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor. Många män beskriver att de tas på ett annat allvar än om kvinnor säger samma sak och kan uppleva att deras kunskap tillmäts högre trovärdighet än kvinnor, särskilt av andra män. Några män berättar om hur de kan hyllas i ett rum med huvudsakligen kvinnor, ses som goda män och får uppleva att de snabbt får många möjligheter och tillträde till ”alla rum”.

I förhållande till denna medvind, där männen upplever att de får medhåll och kan ses som förebilder för pojkar och andra män, betonar de alla vikten av att medvetandegöra sig om att deras röst tillskrivs ett annat värde än kvinnor och hur snabbt de hamnar på en piedestal. En central del i den process där männens engagemang har vuxit fram och blivit långsiktigt har varit medvetandegörandet och förståelsen för hur olika kvinnors och mäns röster många gånger värderas. Det är en kunskap som de alla på olika sätt försöker använda medvetet, med syftet att bidra till förändring. Vilket ofta handlar om att lyssna

¹⁴⁰ Santhya & Zavier (2021)

på och arbeta nära kvinnor med feministisk kunskap, som parallellt kan förmedla sina erfarenheter, sitt perspektiv och skapa en grund för ömsesidig medveten reflektion. Det bekräftas både av den europeiska och den amerikanska intervjustudien.¹⁴¹

Motstånd kvinnor möter

Motståndet kvinnor beskriver är oftare allvarligare och mer omfattande. Kvinnorna kan få höra allt ifrån att deras arbete eller engagemang för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor inte betraktas som ett område som kräver någon särskild kompetens, få känna och höra att vad de gör har låg status och inte värderas till att de genom sitt engagemang påstås inta en offerroll utan skäl, avfärdas som radikalfeminister (som används som ett skällsord), att deras agenda är att smutska män och/eller att de hatar män. De beskriver att de möter motstånd från olika håll och att de har utsatts för alla möjliga härskartekniker. Motståndet kan kopplas till olika frågor, från föräldraskapsfrågor, jämställda löner, maktpositioner till det mest utmärkande motståndet som rör mäns rätt till kvinnors kroppar och sexualitet. Kvinnorna uttrycker också att erfarenheter av hat och hot är vanligt och att digitalt hot och våld blivit allt vanligare under senare år.

Motstånd män möter

Även om upplevelserna från en majoritet av de intervjuade, att det motstånd de mött generellt beskrivs som ganska mildt, så har vissa män också mött olika former av väldigt starkt motstånd. Männerna beskriver olika exempel på hur de möter motstånd privat, från familj och vänner. Det kan ta sig uttryck genom tystnad, ointresse eller ett undvikande av frågorna. Ett slags motstånd som beskrivs är att de får anpassa sig efter hur de uttrycker sitt engagemang, att känna att de inte fullt ut kan prata med sin familj eller vänner. En del beskriver motstånd från andra män, att de ses som politiskt korrekta eller inte betraktas som en ”riktig” man, med homofobiska antydningar. Ytterligare en del av motståndet beskrivs som lite mer osynligt, där gamla strukturer bara hålls på plats. Exempelvis på arbetsplatser där traditionella könsnormer görs, samt där roller och ideal ses som självklara eller naturliga och att det då blir synligt att de bryter mot förväntade normer. En annan form av motstånd är att frågan om jämställdhet nedvärderas och att strävan efter jämställdhet både direkt och indirekt kritiseras, där det lätt kan leda till att de dras in i olika diskussioner. En form av motstånd kommer från kvinnor som lever dessa orättvisor, som är skeptiska, som upplever att männen inte ser, förstår eller bekräftar deras arbete och som tar över deras plats/utrymme.

Varför fortsätta trots motstånd?

Kvinnorna vi intervjuade sade att motståndet blir en drivkraft i sig självt, att det då blir tydligt varför deras arbete är så viktigt. Varje steg är en kamp, och alla framsteg gällande kvinnors rättigheter har uppnåtts för att kvinnor kämpat och organiserat sig. Flera kvinnor beskriver att arbetet inte är färdigt och att kvinnor, till skillnad från män inte kan välja att ta en paus, att vila, eftersom de könsspecifika orättvisorna alltid är närvarande både professionellt och privat. Det fanns de kvinnor som ställt sig frågan när de tvivlat

¹⁴¹ Westmarland & Almqvist (2021): Messner m fl (2015)

och undrat vad de då skulle göra, men nyfikenhet, en personlig glöd och tron på att det går att förändra driver dem vidare.

Männen vi intervjuade svarade på frågan om varför de, trots att de möter motstånd, har fortsatt sitt långsiktiga engagemang. De beskriver att de drivs av en inre övertygelse, där de inte accepterar orättvisor eller beskriver att det inte går att gå tillbaka när de börjat se orättvisan. De vill påverka, och känner att de gör skillnad, att de får positiv respons, att kvinnors kunskap visar vägen samt att de trivs med sitt jobb och att få dela engagemanget med andra inspirerande människor.

Utmaningar med mäns engagemang

Forskning beskriver att det finns en utmaning med att män skall engagera sig för att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor, att de skall arbeta för att nedmontera den makt, status och privilegier som gruppen män har på bekostnad av gruppen kvinnor. Det är att kvinnor kan vara skeptiska till mäns deltagande i insatser för att motverka mäns våld mot kvinnor.¹⁴² Studier visar att kvinnor som motsätter sig mäns engagemang, att arbeta tillsammans med män, har gått från att ha varit hoppfulla och optimistiska till att ha blivit desillusionerade, på grund av erfarenheter från praktiken. Samtidigt visar undersökningar att kvinnor vill att män ska engagera sig mot mäns våld mot kvinnor, att det är viktigt och värdefullt. De flesta anser det vara en nödvändighet för förändring, men att det handlar om hur¹⁴³ män ska engageras så att det inte motverkar målet med arbetet mot mäns våld mot kvinnor.¹⁴⁴

Att engagera män måste därför göras medvetet och vara genomtänkt. När ”alla män” bjuds in, visar det sig att vissa män själva kan vara en stor del av problemet, att de är sexistiska och förnekar det samtidigt som de inte anser sig behöva känna sig ansvariga i relation till kvinnor.¹⁴⁵ Att känna obehag är en nödvändig del av samtal om könsdiskriminering och ojämställdhet, där det krävs av pojkar och män att de förstår och inser deras privilegier samt att de direkt och indirekt har varit/är delaktiga i att upprätthålla orättvisor mellan könen.¹⁴⁶

I forskningen inom detta fält uttrycks olika farhågor från kvinnor om mäns engagemang mot mäns våld mot kvinnor. Det gäller bland annat oro för att ett feministiskt perspektiv exkluderas, kvinnor får mindre utrymme, mindre erkännande för sitt arbete samtidigt som män hamnar på piedestal och att de ekonomiska medlen styrs över från kvinnorörelsens arbete och patriarkala strukturer återskapas.¹⁴⁷ En annan farhåga är att män inte bygger sitt engagemang på att vilja känna in, lyssna in och förstå

¹⁴² Flood (2015)

¹⁴³ Leek Cliff (2019) *Understanding feminist resistance to “Men-streaming”*, *Global Social welfare* 6:219-229

¹⁴⁴ Macomber Kris (2018) *“I’m sure as hell not putting any man on a pedestal”*: *Male privilege and accountability in domestic and sexual violence work*, *Journal of interpersonal violence*, Vol. 33 (9), 1491-1518: Carlsson & Casey (2016)

¹⁴⁵ Macomber (2018)

¹⁴⁶ Keddie (2021)

¹⁴⁷ Tolman & Casey (2019)

kvinnors verklighet, något som är helt centralt, utan att kvinnor framförallt måste tänka på att män skall känna sig bekväma när de skall engagera sig.¹⁴⁸ Det hänger samman med farhågan att mäns engagemang då istället kan börja handla om negativa konsekvenser för män, och då kan styra bort arbetet mot sexism och mäns våld mot kvinnor, till att handla om något annat.

Kopplat till farhågorna synliggörs ett antal grundläggande förutsättningar som kvinnorörelsen och forskning med ett jämställdhetsperspektiv lyfter fram, för att mäns engagemang mot mäns våld mot kvinnor inte skall handla om någonting annat;

- män måste utbildas i vad jämställdhet är, vad våld är och specifikt vad mäns våld mot kvinnor är
- män måste utmana andra mäns våld och sexism samt hålla varandra ansvariga.¹⁴⁹

Det innebär att män inte bara kan prisas för att de går med, de måste själva reflektera över vad det innebär att vara man, vilka kostnader det har att försöka leva upp till skadliga förväntningar på hur de ska vara man. Samtidigt måste de parallellt lyfta fram och synliggöra det arbete som initierats och gjorts/görs av kvinnor, då mäns engagemang grundar sig på vad kvinnorna lyckats uppnå med sina insatser.¹⁵⁰ Forskning visar också att ansträngningar för att involvera män i våldspreventiva insatser, även behöver erkänna/synliggöra kostnaderna/nackdelarna för män och vad det innebär när de aktivt ska underminera patriarkala privilegier som underbygger mäns våld mot kvinnor.¹⁵¹

Nulägesanalys - vad har utvecklats

Följande iakttagelser belyser exempel på vad både de intervjuade männen och kvinnorna beskriver att de sett för framsteg genom åren inom det kunskapsfält som de arbetar inom. Det uttrycks att kvinnors ledarskap har ökat, att det finns fler feministiska kvinnliga förebilder och att fler män engagerar sig feministiskt. #Metoo och He for She nämns som exempel tillsammans med HBTQI-rörelsen som i sig själva är ett resultat av en utveckling samtidigt som de leder till en ökad medvetenhet. Flera av de intervjuade upplever att kunskap om och motstånd mot pornografi har ökat. Det finns ett stort behov idag av att prata både om jämställdhet och maskulinitet. Kunskap har ökat i skolan om grunden till ojämställdhet, att det är en socialt skapad orättvisa och barn och ungas, särskilt unga kvinnors medvetenhet har ökat. En ökad medvetenhet syns även inom föreningslivet och idrotten, både om rättighetsfrågor och sexualitet men som också märks genom att både policys/handlingsplaner mot mäns våld mot kvinnor antagits inom olika delar av idrotten. Flera kvinnor och män framhåller att våldsförebyggande arbete pågår på många platser idag och gör skillnad, exempelvis hos kommunerna i arbetet

¹⁴⁸ Keddie (2021)

¹⁴⁹ Wells & Lorenzetti (2013)

¹⁵⁰ Westmarland & Almqvist m fl (2021)

¹⁵¹ Flood (2015)

inom satsningen Våldsprevention Västerbotten,¹⁵² det våldspreventiva arbetet i Botkyrka kommun¹⁵³ samt det våldsförebyggande arbetet i de öppna ungdomsverksamheterna i Borås stad.¹⁵⁴ Exempel som lyfts gällande förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld, där nämns både Origo¹⁵⁵ och Shanazi Hjältar.¹⁵⁶ Sambandet mellan våld och maskulinitetsnormer har blivit mer synliggjort och denna koppling görs idag inom allt fler områden, ex psykisk hälsa¹⁵⁷, våldsbejakande extremism,¹⁵⁸ gängkriminalitet,¹⁵⁹ med flera.

Nulägesanalys - vad har gått bakåt

De flesta av de intervjuade beskriver på olika sätt att det idag pågår en politisk kamp med en tillbakagång för demokratin internationellt och nationellt. Det exemplifieras av anti-feministiska strömningar, med inriktning mot en slags återgång till mer traditionella könsroller, ökade risker för radikaliserings eller att mäns våld mot kvinnor ses som handlingar vilka enbart begås av ”de andra”, män från så kallade ”patriarkala kulturer”. Frågor om manlighet och hur en riktig man skall vara debatteras offentligt och mer extrema former av maskulinitet framträder, vilket nämns som en bidragande orsak till att Andrew Tate var en av de mest googlade personerna i världen under 2022.¹⁶⁰

De lyfter att kunskapen visserligen har ökat över tid, men att det ändå inte inneburit att vi förändrat strukturerna. Vissa av de intervjuade männen hänvisar till aktuella undersökningar om synen på jämställdhet. I Sverige svarar 36 procent av de unga männen (16–29 år) att vi i hög grad lever i ett jämställt samhälle, mot 10 procent av de unga kvinnorna.¹⁶¹ I EU visar en studie på att särskilt unga män ser kvinnors rättigheter

¹⁵² Länsstyrelsen Västerbottens län (2020) Våldsprevention Västerbotten - *Ett initiativ för att jobba våldspreventivt med genusförändrande ansats i små kommuner 2020*

¹⁵³ Länsstyrelsen Stockholms län (2020) *Lönar det sig med våldsförebyggande arbete? – Samhällsekonomisk analys av tvärsektorielt främjande och förebyggande arbete i Botkyrka kommun*

¹⁵⁴ Borås fritt från våld (<https://www.boras.se/upplevaochgora/kvalitetresultatochjamforelse/utvecklingsarbetenochprojekt/bo-rasfrittfranvald.4.5b67f28d1584e5b72784e59.html>)

¹⁵⁵ Ramboll, (2014) *Utvärdering av Origo*

¹⁵⁶ Sjöberg Stefan, Donohue Charlotta, Nässén Nessica, Löf Catharina (2023) *Shanazi hjältars arbete för att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck*, Höskolan Gävle

¹⁵⁷ Heilman & Barker (2018)

¹⁵⁸ Gottzén Lucas (2022) *Män, maskulinitet och våldsbejakande extremism: en kunskapsöversikt*, Brottsförebyggande rådet

¹⁵⁹ Regeringens skrivelse 2023/24:68, *Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet*; Levell (2022)

¹⁶⁰ Shanti Das (2022), *Inside the violent, misogynistic world of TikTok's new star, Andrew Tate*, The Guardian, Sat 6 Aug 2022

¹⁶¹ Jämställdhetsmyndigheten 2022:26, *Jämställdhetsundersökningen: om attityder, omsorg, diskriminering och psykisk hälsa*;

som hotande¹⁶² och i en internationell undersökning visas hur yngre mäns restriktiva attityder till jämställdhet verkar konsekventa under en tid av motreaktioner mot kvinnorörelsernas framsteg.¹⁶³

Vidare lyfter de intervjuade att skolan splittras upp mer och mer och att könssegregeringen ökar. Ett annat exempel på att strukturerna inte förändrats visar sig genom att kunskapsnivån om mäns våld mot kvinnor fortfarande är för låg hos många professionella och att det ofta saknas en maktanalys. Ett annat exempel som lyfts fram är att trots satsningar på kunskapsutveckling om hedersrelaterat våld och förtryck under många år så finns det fortfarande en stor okunskap om hedersförtryck ute i kommuner. Många lyfter också tydliga farhågor kring pornografins innehåll, omfattning och tillgänglighet dygnet runt bara några klick bort, utan någon reglering.¹⁶⁴

Vad krävs för att uppnå en samhällsförändring

De intervjuades svar på frågan om samhällsförändring utmynnar i ett flertal olika förslag, som på olika sätt hänger samman med deras nulägesanalys. Det lyftes bland annat att det måste finnas en politisk vilja och att det är stora politiska beslut som förändrar, samt att det kan vara strategiskt klokt att alliera sig med de stora frågorna, till exempel klimat, psykisk ohälsa och ekonomi. Större politiska beslut som nämns av flera män och kvinnor är att genomföra individualiserad föräldraförsäkring och att ämnet jämställdhet integreras fullt ut i förskola och grundskola, så att det får genomslag i praktiken. Ett förslag som nämns, är att det borde skrivas in i läroplanen att arbeta med social och emotionell träning, i syfte att lära sig hur det går att skapa förutsättningar för trygga relationer. Det betonas även att föräldrar måste adresseras och engageras i högre grad, samtidigt som det behöver satsas på en utökning av vuxna, inte bara i skolan, utan i alla verksamheter och på alla arenor där barn och unga finns.

Flera av de intervjuade belyser även att förändring växer underifrån och att det är viktigt att bygga på den kunskap och praktik som redan finns. Många trycker på att det är viktigt att nå män på de arenor där de redan befinner sig och inkludera olika maktordningar, perspektiv och att kunna skapa förutsättningar för öppna, respektfulla samtal där dialog och att lyssna bör vara utgångspunkter.

En central aspekt i arbetet med män är att fokusera på homosocialiteten, det vill säga på hur män emellan gör manlighet, där reflektion och medvetandegörande är centrala aspekter med målet att stoppa mäns skadliga handlingar. Det lyfts även att arbetet för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor handlar om att utmana och undergräva en maktordning, med syfte att kvinnor och män får samma möjligheter och ska ha lika skyldigheter och rättigheter. Det är ett arbete som skaver och som möter motstånd.

Ledarskapsfrågan lyfts som central och med en potential att påverka många män, inte minst inom mansdominerade branscher. Inom idrotten påpekas det att krav borde ställas på de ekonomiska medel som går till Sveriges största folkrörelse, att aktivt arbeta för

¹⁶² Gefjon Off, m fl, (2022): *Who perceives women's rights as threatening to men and boys? Explaining modern sexism among young men in Europe*: Images (2022)

¹⁶³ Images (2022)

¹⁶⁴ Se exempelvis SOU 2023:98, *Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften-våldsutsatthet som behöver synliggöras*

jämställdhet och mot mäns våld. Ett mer genomgripande kunskapsutvecklande arbete efterlyses där ett fokus ska vara att jobba med utbildning och förankring på bred nivå, riktat till många olika samhällsarenor samtidigt.

Att arbeta med språket, med manlig jargong, utifrån en förståelse att motverka sexistiska skämt och kvinnoförnedrande kommentarer lyfts som en viktig faktor för att kunna skapa förutsättningar för att kvinnor inte ska utsättas för olika former av våld. Kopplat till denna förståelse uttrycks vikten av att anpassa språket, beroende på kontext, för att nå och kunna skapa möjligheter för att till exempel engagera män i traditionellt manligt dominerade branscher, exempelvis inom byggindustrin, försvarsmakten, polisen och kriminalvården.

5. SAMMANFATTANDE SLUTSATSER

Kunskapsutveckling för att stärka förutsättningarna för mäns delaktighet och ansvar

I arbetet med att stoppa mäns våld mot kvinnor och förändra de grundläggande orsakerna till ett samhälle som inte är jämställt, anses enligt forskningen, pojkars och mäns aktiva delaktighet och ansvar vara en nyckelfaktor, såväl nationellt som internationellt.¹⁶⁵ Omfattningen av mäns våld mot kvinnor, både nationellt¹⁶⁶ och internationellt,¹⁶⁷ visar sig vara i stort sett oförändrad under det senaste decenniet. Därför var det angeläget att söka och utveckla myndighetens kunskap inom ett område där behovet av mer kunskap tydligt framgår. Syftet med denna kunskapsinventering var att undersöka vilka faktorer som skulle kunna stärka förutsättningarna för att fler pojkar och män aktivt väljer att bli delaktiga och ta ansvar för att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor. Under arbetet med att sammanställa intervjuer och forskning synliggjordes ett antal centrala kunskapsmässiga utgångspunkter och positiva faktorer för fortsatt arbete. De sammanfattas avslutningsvis under följande rubriker:

- Det finns många positiva faktorer att bygga vidare på
- Medvetenhet om kvinnors verklighet – centralt för män som engagerar sig
- Utmaningar och motstånd med att stå upp för kvinnors rättigheter
- Konsekvenser av traditionella maskulinitetsnormer påverkar
- Om att nå män där de befinner sig
- Mäns delaktighet och ansvar - en process som växer fram

Det finns många positiva faktorer att bygga vidare på

Männen som vi intervjuat har alla ett långsiktigt och aktivt pågående arbete för att främja jämställdhet och direkt eller indirekt motverka mäns våld mot kvinnor. De beskriver att de drivs av en stark övertygelse, vill påverka och känner att deras arbete har betydelse. Männerna berättar om hur de bemötts positivt samt fått mycket bekräftelse, genom deras aktiva engagemang. Även om de beskriver att de kan få oförtjänt mycket uppmärksamhet, och att de måste medvetandegöra sig om att de kan lyftas upp på piedestal, så är ändå den positiva uppmärksamheten något som har en inverkan på att fortsätta sitt arbete inom kunskapsfältet. De beskriver också hur de möter motstånd av andra män, samtidigt som de ser att de blir förebilder som har betydelse både för pojkar och män. Både männen och kvinnorna vi intervjuat beskriver vad de ser har utvecklats genom åren och förmedlar olika förslag på vad som skulle behövas för en konstruktiv

¹⁶⁵ United Nations General Assembly (2018); SOU 2014:6; Järvklo (2022); Flood (2019); Wells & Lorenzetti (2013); Flood & Lang (2014)

¹⁶⁶ Jämställdhetsmyndigheten Rapport 2022:17; Regeringens skrivelse (2021/22:267); Caman & Skott (2023); Löverona (2023); Strid Sofia & Ekbrand Hans m fl. (2023) *Mäns våld mot kvinnor i det jämställda Sverige: Resultat från en prevalensstudie*, Tidskrift for Kjønnforskning

¹⁶⁷ WHO (2021)

samhällsförändring. Idéer som lyfts är bland annat att genomföra individualiserad föräldraförsäkring och integrera jämställdhet fullt ut i skolsystemet så det får genomslag i praktiken. De nämner också att nå män där de är och anpassa insatserna efter olika maktordningar, samt att ha ett fokus på hur män emellan gör manlighet och se mäns ledarskap som en potential för att nå många män.

Forskningen betonar att det är en rättvisefråga och att de flesta män inte utövar eller stödjer mäns våld mot kvinnor.¹⁶⁸ Många män gör motstånd mot och lever inte efter skadliga eller traditionella maskulinitetsnormer¹⁶⁹ Män kan förändra andra män och ha en positiv/konstruktiv roll i att stoppa våld. De har även större resurser och möjligheter att påverka strukturer och institutioner. Män har mycket att vinna på jämställdhet, både vad gäller välbefinnande, olika hälsoaspekter och bättre relationer både till kvinnor, barn och andra män samt att mäns våld i olika former minskar.¹⁷⁰ Män kan känna stöd och dela gemenskap med människor som har samma övertygelser. De kan tillsammans med andra män göra andra former av maskulinitet som bryter mot stereotypa förväntningar och nå en djupare förståelse för kvinnors verklighet.¹⁷¹

Forskning visar även att kvinnor vill och tycker att det är viktigt att män aktivt är delaktiga och arbetar för ett jämställt samhälle fritt från mäns våld. Men det är helt centralt att mäns aktiva deltagande och ansvarstagande verkligen skall bidra till ökad jämställdhet och riktas mot att minska mäns våld mot kvinnor. Därför är en grundläggande utgångspunkt att ta hänsyn till farhågor och tydliga förutsättningar som bygger på kvinnors erfarenheter och feministisk forskning.¹⁷² Forskningen beskriver också mäns engagemang som en växande rörelse globalt,¹⁷³ bland annat genom ett ökande antal internationella åtaganden och nationella initiativ.¹⁷⁴ Det finns ett nationellt våldsförebyggande program samt lovande våldspreventionsprogram både i Sverige¹⁷⁵ och internationellt¹⁷⁶ som har fokus på att engagera pojkar/män och har fokus på maskulinitet och mäns våld mot kvinnor.

Faktorer som ökar förutsättningarna för mäns delaktighet i jämställdhetsfrågor:

- Män har mycket att vinna på jämställdhet: minskat våld, bättre hälsa och välbefinnande, bättre relationer till kvinnor, barn och andra män
- Många män gör motstånd mot skadliga maskulinitetsnormer
- Män kan nå och förändra andra män och ha en positiv roll i att stoppa våld
- Män kan vara en del av lösningen och känna stöd och gemenskap med människor som har samma övertygelse

¹⁶⁸ Flood (2019)

¹⁶⁹ Barker (2018)

¹⁷⁰ Flood (2019): United Nations: Commission on the Status of Women (2004)

¹⁷¹ Flood (2019): Carlsson & Casey m fl (2016)

¹⁷² Leek (2019): Macomber (2018): Carlsson & Casey (2016)

¹⁷³ Kimball m fl (2013): Casey & Tolman (2019): Flood (2019)

¹⁷⁴ Barker & Peacock (2014)

¹⁷⁵ Franzén & Gottzén (2020)

¹⁷⁶ Flood (2019)

- Män har större resurser och möjligheter att påverka strukturer och institutioner
- De flesta män utövar och stödjer inte våld mot kvinnor
- Kvinnor vill och tycker det är viktigt att män är aktivt delaktiga
- Män känner att deras engagemang har betydelse och att de blir förebilder för pojkar och män

Medvetenhet om kvinnors verklighet – centralt för män som engagerar sig

Männen som intervjuades har samtliga arbetat med jämställdhetsfrågor, ett flertal också specifikt med mäns våld mot kvinnor, under lång tid. De flesta männen uppger att de efter en uppnådd insikt om att samhället inte är jämställt, har svårt att gå tillbaka och sluta att se den orättvisan. Även om männen också betonar andra starka drivkrafter, som en inre övertygelse, att känna att de gör skillnad, få dela engagemanget med likasinnade, så blir en central faktor för deras långsiktiga engagemang att det inte går att sluta se hur samhället är ojämnt. En av förutsättningarna som FN och forskningen synliggör är att män i sitt engagemang måste vara fullt medvetna om kvinnors verklighet och behöver utbildas i vad jämställdhet och mäns våld mot kvinnor är.¹⁷⁷

Det var också flera intervjuade män som påtalade att när andra män inom deras profession under återkommande tillfällen fick möta samt bearbeta kunskap och erfarenheter om ojämnt och mäns våld mot kvinnor, själva började se och förstå. De erfarenheter som männen beskriver uttrycker ett hopp och en viktig förändringspotential, om värdet av att skapa bättre förutsättningar för att med en regelbundenhet och i större skala nå pojkar och män med denna kunskap.

Behovet och betydelsen av kontinuerlig kunskap, särskilt riktad till pojkar och män, är viktigt och flera intervjuade män uppgav att det idag finns ett stort behov av att prata om jämställdhet och maskulinitet. Det var flera av de som intervjuades som lyfte att medvetenheten har ökat om att ojämnt är en socialt skapad orättvisa, särskilt hos unga kvinnor. Samtidigt hänvisar vissa av de intervjuade till nationella¹⁷⁸ och internationella studier¹⁷⁹ som visar oroande attitydförändringar till jämställdhet hos unga män, som är mer restriktiva eller ser kvinnors rättigheter som hotande. Det kan knytas an till ett behov, som uttrycktes av några intervjuade, av genomgripande kunskapsutveckling som adresserar ojämnt, inte bara inom skolan, utan riktat till många relevanta samhällsarenor.

Utmaningar och motstånd med att stå upp för kvinnors rättigheter

Det finns en utmaning med att män ska arbeta för att nedmontera den makt, status och privilegier som gruppen män har på bekostnad av gruppen kvinnor.¹⁸⁰ Män kan ha både ett uttalat eller outtalat motstånd, som kan handla om okunskap, att inte se orättvisan, men också om en ovilja att se ojämnt, som ibland kan böttna i ett väldigt starkt

¹⁷⁷ Wells & Lorenzetti (2013); United Nations General Assembly (2018)

¹⁷⁸ Jämställdhetsmyndigheten (2022:26)

¹⁷⁹ Gefjon Off, m fl, (2022): Images (2022)

¹⁸⁰ Flood (2015)

motstånd mot kvinnors rättigheter.¹⁸¹ En annan del i motståndet är att traditionellt manligt beteende, som bekräftas som det normala, normen i samhället, kan vara tillräckligt för att inte vilja se och ifrågasätta könsspecifika orättvisor.¹⁸²

Alltför få män har hittills valt att ta ansvar för att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor, nationellt såväl som internationellt,¹⁸³ vilket är utgångspunkten i varför det är så viktigt att medvetet arbeta med att engagera män.¹⁸⁴ Att aktivt stå upp för kvinnors rättigheter och arbeta med att motverka mäns våld mot kvinnor väcker motstånd,¹⁸⁵ vilket både männen och kvinnorna beskriver i intervjuerna. Även om det motstånd som kvinnor möter är allvarligare och ofta tar formen av hot, hat som många gånger sexualiseras eller kopplas till sexualiserat våld,¹⁸⁶ så utmanas även männen. Det är ett motstånd som inte sällan kopplas till ett ifrågasättande av manlighet, att de inte ses som ”riktiga” män om de står upp för kvinnors lika värde. Därför lyfter forskning att det är viktigt att medvetandegöra män även om det motstånd och de utmaningar de möter när de involveras i våldsförebyggande insatser mot mäns våld mot kvinnor.¹⁸⁷ Det kopplas samman med och utgår ifrån hur centralt det är att mäns engagemang grundar sig på att lyssna in och förstå kvinnors verklighet. En av farhågorna ur kvinnors perspektiv är att män hyllas bara för att de blir delaktiga samtidigt som de inte tar till sig och verkar utifrån en kunskapsgrund om könsspecifika orättvisor.¹⁸⁸

Konsekvenser av traditionella maskulinitetsnormer påverkar

Flera män kopplar sitt engagemang även till faktorer som handlar om en ovilja att leva upp till förväntningar på hur en pojke ska tänka och bete sig, enligt stereotypa och begränsande maskulinitetsnormer. Upplevelser som kan kopplas både till barndom och vuxenliv, och till olika arenor i livet, där en hård hierarki mellan pojkar och män spelat en roll. Forskning visar på hur viktigt det är att beskriva den verkligheten, genom att utgå från en kunskap som medvetandegör och ifrågasätter manlighetsideal där pojkar och män förväntas vara tuffa och kontrollera kvinnor och deras kroppar.¹⁸⁹ Maskulinitetsnormer

¹⁸¹ Flood (2019)

¹⁸² Fundberg Jesper (2003) *Kom igen, gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter*, Carlsson: Eduards Maud (1998) *Män - finns de?*, Tidskrift för genusvetenskap, vol 19 nr 3-4

¹⁸³ Wells & Fotheringham (2021)

¹⁸⁴ Regeringskansliet (2002): SOU 2014:6: Järvklo (2022): United Nations General Assembly (2018) Flood (2019)

¹⁸⁵ Jämställdhetsmyndigheten (14-12 2021): Bates Laura (2021) *Men who hate women; from incels to pickup artists, the truth about extreme misogyny and how it affects us all*, Simon & Schuster: Sofia Strid (2020) *Jämställdhet under angrepp: En feministisk analys av våldsamt motstånd online*, Kilden utgåva 4

¹⁸⁶ Bates (2021): Strid (2020)

¹⁸⁷ Flood (2015)

¹⁸⁸ Tolman & Casey (2019): Wells & Lorenzetti (2013): Westmarland (2021)

¹⁸⁹ Flood & Lang m fl (2014): Barker (2018)

har också visat sig leda till omfattande hälsokonsekvenser både för individer och närstående samt skapa stora samhällskostnader.¹⁹⁰

En annan aspekt som män också tillskrev en betydelse är olika former av upplevelser av mäns våld, utövat mot någon i familjen eller i sin nära omgivning, samt egen utsatthet eller våld män emellan. Det är en verklighet som bekräftas av forskningen, där det tydliggörs att många män på olika sätt har erfarenheter av att indirekt eller direkt drabbas av mäns våld i sina liv. Konsekvenserna av mäns våld är allvarliga, men beskrivs samtidigt som en faktor vilken skulle kunna leda till att många män aktivt skulle välja att motverka mäns våld mot kvinnor¹⁹¹, men också mäns våld mot andra män, då där finns ett nära samband.¹⁹² FN betonar vikten att angripa de grundläggande orsakerna till mäns våld mot kvinnor och att pojkar och män därför behöver engageras i ett våldsförebyggande genusförändrande arbete, vilket innebär ett fokus på att förändra skadliga könsnormer och specifikt maskulinitetsnormer.¹⁹³ Forskning visar att våldspreventiva insatser inte behöver fokusera på varje riskfaktor, men att utgå ifrån att förändra stereotypa idéer och beteenden som män förväntas leva upp till för att visa att de är män. Till exempel att inte erbjuda enkla maskulinitetsideal utan i stället bekräfta att det finns många olika sätt att vara man på samt att betona likheter mellan män och kvinnor samt adressera homofobi. Att skapa möjligheter för samtal om förändring av sociala normer och utgå från en kritisk analys av mäns makt och privilegier men där män även får uttrycka sårbarhet och erfarenheter av och rädsla för våldsutsatthet.¹⁹⁴

Flera av de intervjuade framhöll att våldsförebyggande arbete, som riktar sig till och inkluderar pojkar och män, pågår på många platser idag och gör skillnad. Till exempel nämns kommunerna inom satsningen Våldsprevention Västerbotten,¹⁹⁵ det våldspreventiva arbetet i Botkyrka kommun,¹⁹⁶ det våldsförebyggande arbetet i de öppna ungdomsverksamheterna i Borås stad,¹⁹⁷ men också våldsförebyggande arbete mot hedersrelaterat våld lyfts både Shanazi Hjältar¹⁹⁸ och Origo.¹⁹⁹ Vissa nämner också våldspreventionsprogram som används; Mentorerna i våldsprevention, Tåget i Botkyrka, Machofabriken och Locker-Room talk. Det lyftes även upp att sambandet mellan våld och maskulinitetsnormer har blivit mer synliggjort och att denna koppling idag görs

¹⁹⁰ Jämställdhetsmyndigheten (2020) *Maskuliniteter och ohälsa-en översikt*

¹⁹¹ Messner (2015); Barker & Peacock (2014)

¹⁹² Flood (2014); Barker (2018); Kaufman Michael (1987) *Beyond patriarchy essays by men on pleasure, power and change: The Construction of Masculinity and the Triad of Men's Violence*, Oxford university press

¹⁹³ WHO (2007); United Nations General Assembly (2018)

¹⁹⁴ Flood & Lang m fl (2014)

¹⁹⁵ Länsstyrelsen Västerbottens län (2020)

¹⁹⁶ Länsstyrelsen Stockholms län (2020)

¹⁹⁷ Borås fritt från våld

(<https://www.boras.se/upplevaochgora/kvalitetresultatochjamforelse/utvecklingsarbetenochprojekt/bo-rasfrittfranvald.4.5b67f28d1584e5b72784e59.html>)

¹⁹⁸ Sjöberg, Donohue, Nässén, Löf (2023)

¹⁹⁹ Ramboll, (2014)

inom allt fler områden, exempelvis psykisk hälsa,²⁰⁰ våldsbejakande extremism²⁰¹ och gängkriminalitet.²⁰² Ett av förändringsförslagen från intervjuerna betonade att arbetet med män behöver fokusera på reflektion och ett medvetandegörande om hur män emellan gör manlighet, med målet att stoppa mäns skadliga handlingar. En av förutsättningarna för mäns engagemang enligt forskningen är att män både måste utmana och hålla andra män ansvariga för sexism och våld.²⁰³

Om att nå män där de befinner sig

I de intervjuades förslag till vad som behövs för att uppnå förändring, betonas att det är viktigt att nå män på de arenor där de redan befinner sig. Det kan handla om arbetsplatsen, som flera av de intervjuade männen uppgav hade haft betydelse för att börja se olika former av orättvisor baserade på kön. Enligt forskningen har det skett en utveckling där arbetet med jämställdhet och mäns våld mot kvinnor blivit alltmer professionaliserat och blivit en arena som påverkar allt fler män.²⁰⁴ I förändringsförslagen nämns bland annat ledarskapsfrågan som central och med en potential att påverka många män, inte minst inom mansdominerade branscher. Inom det våldspreventiva fältet finns det tongivande krafter som definierar arbetet mot mäns våld mot kvinnor som en ledarskapsfråga.²⁰⁵ En annan faktor som lyftes i intervjuerna var betydelsen av att anpassa språket med syfte att nå och kunna skapa möjligheter för att engagera män i traditionellt manligt dominerade branscher som exempelvis bygg- och verkstadsindustrin, försvarsmakten, polisen och kriminalvården.

Ytterligare en viktig aspekt för män är betydelsen av föräldraskapet, som flera av de intervjuade männen betonar. Ett av förslagen som togs upp för att uppnå förändring var individualiserad föräldraförsäkring. Ansvar som pappa och faderskapet har haft ett återkommande fokus i utredningar, som en grundläggande förändringsfaktor för att uppnå jämställdhet.²⁰⁶ Föräldraskapet lyfts även fram inom forskningen som ett lovande område om syftet är att nå män, samtidigt som studier visar att mäns aktiva omsorgsarbete har en viktig betydelse och bland annat resulterat i både ökad ekonomisk jämställdhet och minskat våld.²⁰⁷ Ytterligare en arena som flera män lyfte som viktig, var högskola och universitet, där vissa män specifikt hade valt att läsa exempelvis feministisk teori och genusvetenskapliga kurser. Dessa tre arenor har haft betydelse på olika sätt för de intervjuade männen, kopplat till kunskap och erfarenheter som bidragit till insikter, vilka stärker förutsättningarna för ett aktivt ansvarstagande med syfte att vilja främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor.

²⁰⁰ Heilman & Barker (2018)

²⁰¹ Gottzén (2022)

²⁰² Levell (2022)

²⁰³ Wells & Lorenzetti (2013)

²⁰⁴ Westmarland (2021); Messner (2015)

²⁰⁵ Eriksen & Katz (2023)

²⁰⁶ SOU 2014:6: Järvklo (2022)

²⁰⁷ Promundo (2021); Equimundo (2022)

Oavsett arena, de ovan beskrivna eller kanske andra som politiken, föreningslivet, idrotten eller civilsamhället så beskriver forskningen att om syftet är att nå män, så bör insatserna anpassas efter det sammanhang som väljs. Bland annat lyfts att kopplingen till och förståelse för andra maktordningar samt mäns olika livspositioner, ses som viktigt för att nå män där de är.²⁰⁸ Många män i intervjuerna beskrev att deras engagemang mot andra samhälleliga orättvisor kopplat till rasism, kolonialism, klass, homofobi eller varit involverad i antivåldsaktivism, hade en betydelse för att även börja se kön som en fundamental social orättvisa. Det är i linje med studier som visar att mäns egna erfarenheter av eller kunskap om diskriminering och marginalisering inom ett område, kan ha en betydelse för att se andra orättvisor.²⁰⁹

För att nå ut bredare till män är det viktigt att:

- Anpassa initiativ efter sammanhang och utgå från en förståelse av olika maktordningar och livspositioner som män kan befinna sig i
- Försöka nå och engagera män på de arenor där de redan befinner sig
- Möjliggöra för män att uttrycka sårbarhet samt erfarenhet av och rädsla för våldsutsatthet
- Länka mäns våld mot kvinnor till mäns våld mot andra män, våld mot sig själva och deras ohälsa, genom att belysa kunskap om kopplingen till skadliga maskulinitetsnormer

Mäns delaktighet och ansvar - en process som växer fram

Männen som intervjuades uppgav olika bakomliggande huvudsakliga skäl, till hur deras engagemang växte fram. De flesta uppgav att de har blivit påverkade av betydelsefulla kvinnor i deras närhet, genom att de synliggjort att samhället inte är jämställt och samtidigt ofta uppmuntrat männen till delaktighet och att ta ansvar. Männen har också påverkats av att se och förstå andra sociala orättvisor. Flera hade tillägnat sig kunskap, genom högskole- och universitets-studier, några har mött frågorna på sin arbetsplats. De flesta beskrev hur föräldraskapet hade en betydelse, samt hur erfarenheter av mäns våld på olika sätt, tillsammans med en ovilja till anpassning efter begränsande maskulinitetsnormer spelat en roll. Varje individ hade sin egen unika berättelse om vilka skäl som haft betydelse och hur de samspelat med varandra. Att det ofta är en kombination av olika faktorer, som gör att män börjar se, förstå och väljer att aktivt börja arbeta för ett jämställt samhälle fritt från mäns våld, bekräftas av både av den europeiska och den nordamerikanska intervjustudien. Mäns olika vägar in i aktivt engagemang synliggör betydelsen av att kunskap om att samhället inte är jämställt, vad det betyder för både kvinnor och män samt särskilt kopplingen till mäns våld mot kvinnor behöver nå ut. Det är en grundkunskap som är avgörande för att pojkar och män skall nås av insikten att samhället inte är jämställt, men även central för att kunna skapa bättre förutsättningar för att pojkar och män aktivt skall välja att vara delaktiga och motverka mäns våld mot kvinnor.²¹⁰

²⁰⁸ Peretz (2017)

²⁰⁹ Peretz (2017)

²¹⁰ Westmarland (2022); Messner (2015)

Betydelsefulla faktorer för mäns engagemang:

- Att de har betydelsefulla kvinnor i ens närhet har. Både genom att lyssna och lära av kvinnorna samt att få direkt och indirekt uppmuntran till engagemang.
- Att de har skaffat sig egen kunskapsutveckling, ofta via studier i genusvetenskap/
feministiska kurser på högskola/universitet.
- Att de genom arbetsplatsen kan möta eller komma i kontakt med jämställdhetsfrågor i någon form
- Att de genom föräldraskap kan börja se och förstå orättvisan genom barnens ögon.
- Att de har egna erfarenheter av mäns våld, direkt eller indirekt och/eller har en ovilja att själva anpassa sig till traditionella och begränsande maskulinitetsnormer

6. ENGLISH SUMMARY

Within the framework of working towards the Government's national gender equality policy goals, the Swedish Gender Equality Agency is tasked with promoting preventive measures and supporting the implementation of the National Strategy to Prevent and Combat Men's Violence against Women.²¹¹ The strategy emphasises two factors: the importance of preventive measures, with the focus on the perpetrators of violence and masculinity norms; and men's engagement with and responsibility for the work of preventing and combating violence against women. In the case of the latter, there is limited amount of knowledge. The agency has therefore chosen to conduct a knowledge inventory in two parts: i) an investigation of current national and international research and ii) an interview study. The purpose is to examine which factors can improve the conditions for more boys and men to actively choose to engage in and take responsibility for promoting gender equality and ending men's violence against women.

One part of the knowledge inventory consists of a review conducted by Malmö University of current national and international research focusing on the area of men's engagement in combating men's violence against women.

The point of departure both internationally²¹² and in Sweden²¹³ is that the engagement of men and their willingness to take responsibility for achieving a gender-equal society and ending men's violence against women is one of the key factors to change. This has increasingly been emphasised in international documents and commitments²¹⁴ and by researchers²¹⁵, and has been described as a growing global movement.²¹⁶

The research highlights the resistance to actively shouldering responsibility and standing up for women's rights. Thus far, whether due to ignorance or direct resistance

²¹¹ Government written communication 2016/17:10. *National Strategy to Prevent and Combat Men's Violence against Women*.

²¹² United Nations General Assembly (2018)

²¹³ Swedish Government Official Report (SOU 2014:6). *Report of the Government Commission of Inquiry into Men and Gender Equality*; Järvklo, Niclas (2022). *The New Man: National Masculinity Policy in Sweden 1980–2020*, Stockholm University.

²¹⁴ Barker, Gary & Peacock, Dean (2014). *Working with Men and Boys to Prevent Gender-based Violence: Principles, Lessons Learned, and Ways Forward*;

²¹⁵ Flood, Michael (2019). *Engaging Men and Boys in Violence Prevention*, Palgrave MacMillan; Wells, Lana & Lorenzetti, Liza (2013). *Engaging Men and Boys in Domestic Violence Prevention: Opportunities and Promising Approaches*, University of Calgary; Flood, Michael & Lang, James (2014). *From Work with Men and Boys to Changes of Social Norms and Reduction of Inequities in Gender Relations: A Conceptual Shift in Prevention of Violence Against Women and Girls*, The Lancet.

²¹⁶ Kimball, Ericka & Edleson, Jeffrey L. et al. (2013). *Global Efforts to Engage Men in Preventing Violence Against Women: An International Survey*. *Violence Against Women* 19(7) 924-939; Casey, E.A. & Tolman, Richard M. et al. (2019). *Global Efforts to Engage Men and Boys in Gender-Based Violence Prevention*. *Global Social Welfare* 6, 215–218; Flood (2019).

to a gender-equal society, too few men have taken this step.²¹⁷ Research shows that there are certain basic preconditions that are critical if men are to actively work to achieve gender equality and combat men's violence against women. One is that the men must be fully aware of the reality of women's lives and understand what gender equality and men's violence against women are. Another is that men must challenge other men's violence and sexism as well as hold each other accountable.²¹⁸

At the same time, there are many positive factors that can improve the conditions for more boys and men to actively choose to promote gender equality and combat men's violence against women:

- Parenthood.²¹⁹
- The potential in men's leadership²²⁰
- The workplace as an education institution and arena for reaching many men.
- Most men do not perpetrate violence nor support men's violence against women.²²¹
- Many men resist harmful masculine norms.²²²
- Men can change other men, be part of the solution and, with their access to positions of power and economic resources, generally have greater possibilities to drive through reforms in societal institutions and structures.²²³
- Men have much to gain from gender equality, such as improved wellbeing, better health and improved relationships with women, children and other men, as well as a reduction in violence.²²⁴

Many of the male interviewees describe feeling a sense of solidarity and support of like-minded people. Within the framework of working towards a gender-equal society, men can together also create other forms of masculinity that are not governed by traditional expectations.²²⁵ Studies have also shown promise in several national and international

²¹⁷ Pease, Bob (2008). *Engaging Men in Men's Violence Prevention: Exploring the Tensions, Dilemmas and Possibilities*. Sydney: Australian Domestic & Family Violence Clearinghouse; SOU 2014:6; Government Offices of Sweden (2002). *Vill man ha jämställdhet: Slutrapport för projekt Män och jämställdhet*; Flood (2019)

²¹⁸ Wells & Lorenzetti (2013).

²¹⁹ Wells & Lorenzetti (2013).

²²⁰ Eriksen Shelley J. & Katz Jackson (2023) "Credit where it is due: Gender violence prevention education as a leadership issue", Chapter 7 in the anthology *A Research Agenda for Gender and Leadership*, Elgar Research Agendas.

²²¹ Flood (2019).

²²² Barker Gary & Heilman Brian (2018) *Masculine Norms and Violence: Making the Connections*, Promundo.

²²³ Flood (2019).

²²⁴ United Nations. Commission on the Status of Women (2004). *The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality* (E/CN.6/2004/9); Flood (2019).

²²⁵ Flood (2019). Carlsson, Juliana & Casey, Erin et al. (2016). *What Motivates Men's Involvement in Gender-based Violence Prevention? Latent Class Profiles and Correlates in an International Sample of Men*, *Men and Masculinities* Vol. 20(3) 294–316.

violence-prevention programmes in which a gender-transformative approach²²⁶ and integrated knowledge of the links between masculinity norms and violence demonstrate improved results.²²⁷

The second part of the knowledge inventory consists of interviews focused on why men choose to engage with gender-equality issues. Interviews were conducted with 30 men with many years of experience of working in this field of knowledge. In the interviews, the men describe their own motivations for choosing to become engaged, the opportunities and resistance they have experienced and their analysis of the present situation in terms of the progress made and where they think things have regressed. The interviewees also discuss the most important factors for achieving more profound societal change. The interviews with the men are complemented by interviews with 11 women with extensive experience in the field.

The male interviewees state that their engagement has grown out of a gradually dawning awareness that our society is not gender-equal. They describe how various factors have influenced them, one of the most obvious being the guiding influence of significant women in their lives. Workplaces, higher education and parenthood have also had a significant influence on men's engagement and willingness to take responsibility. Another vital factor that helped many men understand gender as a fundamental social injustice was knowledge of other social injustices such as racism, class, colonialism and homophobia. One further significant aspect highlighted by the interviewees is the link to traditional norms of masculinity, either in their reluctance to conform to stereotypical expectations, or that they themselves have directly or indirectly suffered the consequences of male violence.

The men have received a great deal of approval for standing up for gender equality and women's rights. They are also aware that they can easily be placed on a pedestal. While they encounter against similar resistance as women working in the field, it is not as pervasive and severe for the men.

The men continue their work despite this resistance due to their insight into the consequences of gender inequality, as well as a refusal to accept injustice. They are keen to exert influence and believe they are making a difference. They also highlight the importance of having the opportunity to work with and meet inspirational people who share the same knowledge. The men also see themselves as role models, especially for boys and other men.

While interviewees of both sexes see worrying trends, they also emphasise positive developments. Men express a greater interest in talking about gender equality and masculinity, that there are more female leaders and feminist role models, and that movements such as #MeToo have increased awareness of gender equality issues among both men and women.

All of the male interviewees have a long-standing and ongoing commitment to the cause. There are men that take active responsibility today and are role models for boys

²²⁶ WHO (2007). Barker, Gary & Ricardo, Cristine & Nascimento, Marcos. *Engaging Men and Boys in Changing Gender-Based Inequity in Health: Evidence from Programme Interventions*.

²²⁷ Franzén, Anna & Gottzén, Lucas (2020). *Våldsprevention i Sverige: En forskningsöversikt*, Stockholm University.

and other men. Research shows that it is important to reach men where they are and adapt interventions to different power structures, as well as the men's various life situations.²²⁸

Conclusions:

- Adapt initiatives to the context and begin from an understanding of the various power structures and life situations that men may find themselves in.
- Attempt to reach and engage men in the arenas they are already in.
- Allow men to express their vulnerabilities and describe their experiences and fear of being subjected to violence.
- Link men's violence against women to men's violence against each other, their violence towards themselves and to their health by highlighting the connection to harmful norms of masculinity.

The knowledge and experiences conveyed in the interviews and research demonstrate the possibilities for improving the conditions for more boys and men to stand up and take responsibility for strengthening women's rights and striving for a gender-equal society free from violence.

²²⁸ Santhya, K. G. & Xavier, A. J. Francis (2022) *Long-Term Impact of Exposure to a Gender-Transformative Program Among Young Men: Findings From a Longitudinal Study in Bihar, India*, *Journal of Adolescent Health* 70.

7. BILAGOR

Bilaga 1 – Namn, titel och organisation på de som intervjuades²²⁹

Ahmadian Shahab, Förbundsordförande, MÄN

Almqvist Anna-Lena, Docent i Socialt arbete, Mälardalens universitet

Alsarve Daniel, Docent i Idrottsvetenskap, Örebro universitet

Andersson Jacob, Utbildare, Kriminalvårdens huvudkontor, Göteborg

Andersson Rebecka, Generalsekreterare, Unizon

Ashna Poya, Kurator och föreläsare, Origo, resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, Stockholm

Berg Lena, Fil dr i sociologi, forskningsledare och kurator, MÄN

Berggren Mats, Föreläsare och Utbildare, Mats Berggren Information & Utbildning AB

Berglund Clara, Generalsekreterare, Sveriges Kvinnoorganisationer

Egnell Robert, Rektor, Förvarshögskolan

Forsman Monica, Särskilt sakkunnig jämställdhet, Nationell samordnare jämställdhet, Länsstyrelsen Västerbotten

Fundberg Jesper, Etnolog och lektor vid polisprogrammet, Malmö universitet

Gustafsson Vejde, Redaktionsansvarig, MÄN

Gyllenswärd Erika, Polisinspektör/Verksamhetsutvecklare brott i nära relation, Nationella operativa avdelningen, Polismyndigheten

Hearn Jeff, Seniorprofessor, Institutionen för humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap, Örebro universitet och Professor Emeritus, Hanken School of Economics, Finland; and Professor of Sociology, University of Huddersfield, UK

Hedman Robert, Production Leader, Pressline 1, Volvo Trucks Operation, Umeå Plant | Press & Parts production

²²⁹ Utgångspunkten är att angivna titlar och arbetsplatser är de som var aktuella vid intervjutillfället.

Järvklo Niclas, Idéhistoriker och maskulinitetsforskare, tidigare huvudsekreterare i Kommissionen för jämställda livsinkomster, Regeringskansliet

Kafashi Hoshi, Grundare Shanazi Hjältar och Hjältinnor, Shanazi AB, Stockholm

Kanakaris Zandra, Grundare & Generalsekreterare, Stiftelsen 1000 Möjligheter

Katz Jackson, Ph.D. in Cultural studies and education, Educator, Author, and lecturer, Co-founder of Mentors in Violence prevention, Los Angeles, USA

Klang Charlie, VD, Sila snacket

Lander Jonas, Sektionschef för Utredningssektionen för grova brott i nära relation i Malmö och projektledare Trygg relation – fri från våld

Lindahl Jacob, Senior Utredare, Jämställdhetsmyndigheten

Loftsson Magnus, Forskningsledare, Friends

Lärkeryd Pär, VD, Norra Skog

Meijer Kristina, Polisinspektör och verksamhetsutvecklare sexualbrott vuxna vid Nationella Operativa avdelningen, Polismyndigheten

Messing Torbjörn, Särskilt sakkunnig i Jämställdhet, Länsstyrelsen Västmanland

Mörn Jona, Verksamhetssamordnare, Förenade jourer

Norin Staffan, Avdelningschef och stf GD, Skogsstyrelsen, Umeå

Nyström Dennis, Utvecklingsledare, Länsstyrelsen Västmanland

Ohlsson Carina, Parlamentsledamot, Utskottet för kvinnors rättigheter och jämställdhet, EU

Pringle Keith, Emeritus Professor in sociology with a specialism in social work at Uppsala University

Rung Peter, Huskourage, Föreläsare & utbildare Våldsprevention

Saxby Victoria, Kommunikationsexpert, Hope Comms

Summanen Edward, Socionom, projektledare gällande psykisk hälsa och suicidprevention på Transammans samt sakkunnig i hbtqi-frågor

Sunesson Per-Anders, Departementsråd, Socialdepartementet

Svensson Marcus, Verksamhetsutvecklare, Hälsokällan, Fyrbodals kommunförbund

Trolle Jonas, Chef, Center mot Våldsbejakande extremism

Yoldas Atila, journalist, aktivist, debattör och författare

Wade Allan, senior faculty with the Master of Counselling Program, City University of Seattle and Adjunct Associate Professor of Social Work at the University of Victoria and Co-founder of Centre for Response-based Practice, Vancouver, Canada

Wetterberg Tomas, Verksamhetssamordnare & Styrelseledamot, Samhällsvetare inriktning Sociologi/Kvinnovetenskap, Örebro läns mansmottagning

Bilaga 2 - Hur gjordes intervjuerna

Förutsättningarna för de intervjuer som genomfördes var följande. De intervjuade fick ett informationsmail (se nedan), tillsammans med intervjufrågorna (se bilaga 3), som de fick läsa igenom och därefter tacka ja eller nej.

Information i mailet var att intervjun tar cirka 1 timme, den spelas inte in, utan det tas bara minnesanteckningar. Ingen intervjuperson kommer att citeras, utan det huvudsakliga syftet är att försöka synliggöra mönster, som kan kopplas till befintlig forskning och praktik.

Syftet är att utveckla mer kunskap om och försöka förstå frågan om mäns engagemang för att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor, för att inkludera denna kunskap på olika sätt i myndighetens uppdrag att implementera den nationella strategin.

Intervjuerna genomfördes av:

Peter Söderström

Katarina Eman Risberg

Ditte Lundberg

Bilaga-mail med förfrågan om intervju

Hej!

Mitt namn är Peter Söderström, jag arbetar som utredare på Avdelningen för stöd av genomförandet av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, vid Jämställdhetsmyndigheten.

Tillsammans med kollegor arbetar jag med ett uppdrag som handlar om att utveckla ett kunskaps- och metodstöd för att skapa förutsättningar för ett systematiskt, kunskapsbaserat och långsiktigt våldsförebyggande arbete. Ett stöd som framför allt riktas till en regional nivå, där Länsstyrelserna är en central aktör, med sitt ansvar för att kunna stödja och främja ett systematiskt jämställdhetsarbete, hos länets aktörer; kommuner, landsting, regioner och aktörer inom civilsamhället och näringsliv.

I den nationella strategin finns en särskild betoning på mäns delaktighet och ansvar, som en viktig del för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Det är ett område där det genomförts relativt få insatser från myndigheter. Därför väljer myndigheten att göra en mer medveten satsning på att utveckla och integrera kunskap om mäns delaktighet och ansvar för att möjliggöra mer riktade och kunskapsbaserade insatser inom detta kunskapsfält.

Inom ramen av uppdraget genomför vi med en kunskapsinventering, vi har gjort en sökning internationellt och nationellt på aktuell forskning och praktik, med fokus på mäns engagemang i arbetet med att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor. En del av kunskapsinventeringen identifierar

vi nyckelpersoner, som har erfarenhet och kunskap, av att inom olika samhällssektorer engagera sig mot mäns våld mot kvinnor och för ett jämställt samhälle.

Vi intervjuar framför allt män, men också kvinnor med lång erfarenhet och kunskap inom detta kunskapsfält. Om du skulle kunna tänka dig att bli intervjuad, skulle det vara väldigt värdefullt?

Intervjun spelas inte in, vi tar bara minnesanteckningar. Vi kommer inte att citera någon intervjuperson, utan det vi är ute efter är att försöka få syn på mönster, som kan kopplas till befintlig forskning och praktik, med syfte att lära oss mer om och försöka förstå frågan om mäns engagemang för att arbeta mot ojämställdhet och mäns våld mot kvinnor, på ett sätt så vi kan skapa förutsättningar, för att som myndighet, inkludera denna kunskap på olika sätt, i vårt uppdrag att implementera den nationella strategin.

Om detta skulle vara möjligt, kan vi försöka hitta en dag och en tid tillsammans som kan passa. Jag bifogar nedan de frågor jag utgår ifrån i vårt samtal.

Bilaga 3 - Intervjufrågor

1. Varför blev du engagerad och började arbeta för ett jämställt samhälle och mot mäns våld mot kvinnor?
2. Vilka möjligheter såg du som man/kvinna när du engagerade dig?
 - mötte du något motstånd?
 - om du mötte motstånd, vad fick dig att fortsätta ditt engagemang?
3. Hur ser du på var vi står idag? Vad är din nulägesanalys?
 - vad har förändrats sedan du engagerade dig?
 - vad har utvecklats?
 - har något gått bakåt?
4. Vad anser du krävs för en reell förändring – att förändra samhällstrukturen?
5. Vad tänker du att vi som myndighet – ur ditt perspektiv – skulle kunna göra?
6. Har du några goda exempel på mäns delaktighet/ansvar/engagemang du vill dela med oss?

Bilaga 4 - Underlag beställning Malmö universitet

Underlag vid beställning av sökuppdrag – några frågor:

Datum: 2023 05 22

Information om beställare (namn, telefon, e-post, fakultet/institution/organisation eller motsvarande, övriga medverkande):

Peter Söderström, Utredare, Enheten för hedersrelaterat våld,

Jämställdhetsmyndigheten

Email; peter.soderstrom@jamstalldhetsmyndigheten.se

Mobil; 070-784 75 06

Katarina Eman Risberg, Utredare, Enheten för våldsprevention,

Jämställdhetsmyndigheten

Email; katarina.eman.risberg@jamstalldhetsmyndigheten.se

Mobil; 070-784 74 87

Ämne/forskningsfråga:

- Engagera män för att motverka mäns våld mot kvinnor
 - Engagerar sig män för att motverka mäns våld mot kvinnor
 - Varför engagerar sig män för att motverka mäns våld mot kvinnor
 - Vilken kunskap finns om mäns delaktighet och ansvar för att motverka mäns våld mot kvinnor
-
- Engaging men to end violence against women
 - Engaging men to end genderbased violence against women
 - Do men get involved to end violence against women
 - Why do men get involved to ending violence against women
 - Men's participation and responsibility in ending violence against women

Typ av projekt (till exempel översiktsartikel, rapport, systematisk översikt, scoping review):

Kunskapsöversikt

Känner du till någon forskningsartikel/rapport eller motsvarande inom ämnesområdet så att vi bättre kan förstå ditt ämne/ som vi kan utgå ifrån i sökningen/ motsvarar studier du vill finna och inkludera?

Artikel;

Work with men to end violence against women: a critical stocktake

Michael Flood*

Bok;

Men's Activism to End Violence Against Women

Voices from Spain, Sweden and the UK

By Nicole Westmarland, Anna-Lena Almqvist, Linn Egeberg Holmgren, Sandy Ruxton, Stephen Burrell and Custodio Delgado Valbuena

Tidsplan för projektet (till exempel önskemål om när du vill ha sökresultatet levererat)?

Gärna innan sommaren, om möjligt under första delen av juni månad

Nyckelord? Har du förslag på ord och eventuella synonymer som kan användas i sökningen? (svenska och engelska)

Nyckelord; mäns våld mot kvinnor, våldsprevention; våldsförebyggande arbete; män; maskuliniteter, jämställdhet, engagemang, ansvar

Keywords: violence against women; genderbased violence against women; violence prevention; men; masculinities; gender equality, engagement, responsibility

Inklusions- och exklusionskriterier, om sådana finns?

Fokus på mäns våld mot kvinnor/våld mot kvinnor

Vilket/vilka språk vill du att materialet är på?

Svenska och engelska

Hur långt bak i tiden vill du att vi söker?

10 år

Vilka typer av dokument är intressanta (vetenskapliga artiklar, böcker, rapporter etc.)?

Vetenskapliga artiklar

Böcker

Rapporter

Använder du något referenshanteringsprogram eller screeningverktyg? Om ja, vilket/vilka?

Nej

Annat som du vill att vi ska känna till? Övrigt underlag?

Nej

Jämställdhetsmyndigheten | Box 73, 42422 Angered | Besöksadress: Angereds torg 9
031-3929000 | info@jamstalldhetsmyndigheten.se | www.jamstalldhetsmyndigheten.se